REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM **Ára: 300 Ft** **2015. AUGUSZTUS**

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös jászkun redempcióra utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták régi kiváltságjogaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Tánc a csárdában. Részlet a Jászsági Hagyományőrző Egylet műsorából *Fotó: Bugyi Gábor*

TARTALOM

JÁSZKUNSÁGI CSALÁDFÁK
Móra Ferenc jászberényi gyökerei ..... 2-4. oldal
Oszét népmesék – 1. rész ..... 4-6. oldal
Sipos Orbán tündöklése és eltűnése – 2. rész ..... 7-11. oldal
Népek és leletek Fülöpszállás területén a kunok előtti időkből ..... 11-12. oldal
XXI. Jász Világtalálkozó Jászalsószentgyörgyön ..... 13. oldal
KÉPES RIPORT
A XXI. Jász Világtalálkozóról ..... 14-15. oldal
Gubicz András és Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet Jászságért Díjas ..... 16. oldal
Még néhány gondolat a fülöpszállási céhekről ..... 16-17. oldal
KÉPES RIPORT
A Jászsági Hagyományőrző Egylet Élet a Morgóban című zenés népi játékáról Bugyi Gábor fotóival ..... 18-19. oldal
Molnár János alkotásai Budapesten ..... 20. oldal
Laki Ida (1921–2015) emlékezete ..... 21. oldal
Verselő jászok ..... 21. oldal
Gömöri túra Rimaszombattól Rimaszombatig ..... 22-24. oldal
MESÉLŐ FÖLDRAJZI NEVEK
Selyem Ila kútgüdre ..... 24. oldal
Átadásra került a Zsidei Barnabás Méhészeti díj ..... 25. oldal
Népművészeti örökségünk ..... 26-27. oldal
Emlékeink sublótjából ..... 27. oldal
Zenés időutazás a Bourdon Együttessel ..... 28. oldal
Felhívás régi fotók gyűjtésére! ..... 28. oldal

JÁSZKUNSÁGI CSALÁDFÁK
Móra Ferenc jászberényi gyökerei

Móra Ferencet születése Kiskunfélegyházához, majd később írói és múzeumi munkássága pedig Szegedhez kötötte. S bár életrajz írói közül többen kutatták (Móra István, Mezősi Károly, Fekete János), s a legtöbb róla szóló könyvben szerepel is, ennek ellenére még sincs köztudatban, hogy a családja apai ágon a Jászságból gyökerezik. Édesapja, Móra Márton még csak „bevándorolt volt a kiskunok földjén", hiszen Jászberényben, a Jászság fővárosában született 1834. november 7-én, ikertestvérével, Andrással együtt.

A Móra nagy múltú családnak számít Jászberényben. Bár a Jászság legkorábbi, a Hatvani szandzsák által 1550-ben végzett első, majd 1570-ben készített második összeírásában még nem szerepel a nevük, de ez még nem feltétlen jelenti azt, hogy ekkor még nem laknak a városban. Jól tudjuk, ezek az összeírások nem mindig pontosak, s meglehetősen sok hiányossággal bírnak. Pentz János egri kamarai prefektus által 1699-ben végzett összeírásban azonban már szerepel egy Móra család, jelesen *Móra György*, s nem jövevénynek, hanem idevalónak említik, van egy fia és egy lánya, s vagyona a következőkből áll: „*3 ló, 1 csikó, 8 ökör, 4 tehén, 2 tinó, 5 üsző, 7 sertés, 7 malac, 7 kapa szőlő, 20 kila őszi búzavetés, 2 szekér széna.*" A következő,1705-ös lakossági összeírásban a 207-es szám alatt szerepel az említett Móra György, aki Jászberényben az V. tizedben (kerületben) lakik, de az ugyanebből az évből származó katonai összeírásban is ott találjuk Móra György huszár nevét. Itt azonban meg kell állnunk egy pillanatra. A korabeli forrásokból egyértelműen kiderül, hogy a 17. század végén Jászberényben csak egyetlen Móra család lakik. Az említett összeírásokban mindenhol Móra György neve szerepel, ugyanakkor a korabeli anyakönyvekben *Móra Gergely* nevét találjuk. A jászberényi egyházi anyakönyvek 1675-től indulnak, de a legkorábbi évek bejegyzései sajnos igen elmosódottak és rosszul olvashatók. A legelső Mórákkal kapcsolatos bejegyzés 1685. január 2-án található a jászberényi R.k. Plébánia házassági anyakönyvében, amikor is *Gregorius Mora* feleségül veszi Szabó Mihály hátra hagyott özvegyét, Ilonát. 1706. december 23-án pedig Gregori Mórának és Dorothea nevű feleségének Mihály nevű fiát anyakönyvezik a jászberényi Plébánián. (Az említett Dorottya minden valószínűség szerint már a második vagy a harmadik felesége lehetett.) 1722. február 22-én pedig Móra Gergely 97 éves korában meghal.

Mindebből arra gyanakodhatunk, hogy valamelyik bejegyzés téves, s a Gregoriust helytelenül fordították Gergely helyett Györgyre. Mind a korabeli jegyzőkönyvekben, mind pedig az összeírásokban gyakran előfordulnak ilyen jellegű hibák. Jelen esetben arra gondolunk, talán Blénessy János összeírás fordításában keresendő a hiba, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül az anyakönyvi elírás lehetőségét sem.

A kutatások alapján feltételezzük, hogy a 17. századi forrásokban említett Móra Gergely illetve György családjából terebélyesedett ki a későbbi igen népes Móra família. 1745-ben, a redemptió-kor is ott találjuk a Mórákat, még pedig két családot: *Móra Jánost* a II. tizedben és *Móra Istvánt* a III. tizedben. A két Móra közül az István volt a vagyonosabb. Kutatásaink azt mutatják, hogy *Móra János* lehetett Móra Ferenc üknagyapja.

A redemptus Móra János 1704-ben született, és 18 éves korában feleségül vette *Szikszai Ilonát*, akitől hat gyermeke született: *János* (1723), *Pál* (1724), *Ilona* (1727), *Judit* (1731), *György* (1733), *Anna* (1737). Felesége halála után, 1744. április 13-án feleségül vette Oláh István özvegyét, *Bugyi Erzsébetet*, akitől még három fia (*András* 1748-ban, *János* 1753-ban, *István* 1757-ben) és egy lánya (*Anna* 1760-ban) született.

Idős Móra János 1770. január 15-én halt meg. Halála előtt két évvel testamentumot íratott, amelyben a kor szokásának megfelelően rendelkezett javairól: "*Vagyon házam, Szérös kertem, 7. útbúl álló Szöllőm, mind az két vetőre fél kötél Szántó földeim, és két nyilassaim: mind ezeket és akármelly néven nevezendő Lábas Marháim, úgymint két Teheneim, s hámos lovaim, s egy tavali kancza csikóm maragyon Bugyi Örzsébeth Hitvessemnek á kivell mind ezeket kerestem, úgy János és István nevelettlen gyermekeimnek örökössen: úgy mind azáltal hogy ha az feleségem férhez menvén nevemet megváltoztatná, akkoron minden ingó és ingattlan javaim János és István fiaimé legyenek örökössen, de csak ugyan mondott mondott fiaim is hajadon Anna Leányomot sorsokhoz képest becsülettel kiházasítsák. Mivel pedig György fiamot két ízben magamhoz fogadtam, de mindenkor legnagyobb nyomorúságaimban elhagyott, s öregségemben semmi segedelemmel lenni nem kívánt (: nem tudván ezen neveletlen árváim is mire jutnak:) nékie, azaz György fiamnak semmit nem hagyok. Á melly ágybéli ruhák vagynak, azt az mostani feleségem magávall hozván, abban ne háborgattasson…*"

A testamentum szerint Móra Jánosnak ekkor még négy élő gyermeke volt ekkor, egy felnőtt fia, György, három *neveletlen,* vagyis még kiskorú, János és István, valamint a hajadon Anna. Felesége, Bugyi Erzsébet 1793 februárjában halt meg, s testamentumából tudjuk, hogy fennmaradt vagyonának nagyobb részét István fiára hagyta, mivel János fia nem istápolta, s betegségében nem gondozta őt.

Móra János gyermekei közül István volt az, aki a tőkeházban maradt, s idős szüleit gondozta.

Az említett *Móra János* volt Móra Ferenc dédnagyapja, aki 1753. április 25-én született, igen szép kort ért meg, 83 éves volt, amikor 1836 februárjában meghalt. 1779-ben kötött házasságot *Muhari Ágnessel* (eredetileg Muhorai Ágnes), akitől 12 gyermeke született: *Katalin* 1780-ban, *Imre* 1782-ben, *Erzsébet* 1783-ban, *János* 1786-ban, *István* 1788-ban, *Anna* 1791-ben, *Anna* 1795-ben, *Anna* 1797-ben, *Anna* 1799-ben, *Imre* 1801-ben, *Anna* 1802-ben, *Imre* 1805-ben. A született gyermekek keresztnevei jól mutatják a kor szokásgyakorlatát, amely szerint az elhalt kisgyermek nevét mindaddig adták a következő újszülöttnek, amíg életben nem maradt.

Feltehetőleg Imre az apja 1836-ban történt halálakor már nem élt, mert a végrendeletben a neve már nem szerepel. Az apa, Móra János a következőképpen rendelkezett. „*János fiamnak tűlem lett elválalkozásakor adtam 2*

Negyedfű Tinót, 1. 3fű Üszőt és 1 Öreg tehenet à Bagó féle Váltásbéli tanya zálogos földét 2 zsák alá valóra, à rajta fekvő 1000. ft. Summával együtt ismét elmenetelekor adtam 5. zsák búzát és 1. zsák Lisztet. Ugyan csak az általam felszántott Föld termésibül adtam 9. zsák életet és 1. hízott sertést 1. Maglót ismét adtam. 1. Dézsát, 1. szelelő teknőt, és 1. rotskát….ezen ki adottakon felül meghagyok nékie à Tehen Kútnál 1. Hold Földet, à Borsóhalmán à Kis Halomnál lévő Kormos Andrásnak 100 frton elzálogosított Kaszállómot, úgy hogy ő tartozzon ki váltani.

István vélem lakó fiamnak hagyom à Lakó Házamat, Szérös Kertemet, az Öreg hegyen lévő Szöllőmet, à Gyöngyösi útnál 1. à Székek Úttyánál 1. à Barát Örvény mellett 1.és à Szent Pálnál lévő 1. Hold földjeimet, à Réhely hídjánál lévő Káposztás földdel együtt. – Istványnak hagyom a kocsimat, 3 Lovaimot szerszámostul, 1. üsző Borjút, ismét egy 3fűre menőt. Az Házamnál található minden féle eszközök és Házbéliek legyenek Istvány fiamé. À magam eltakarítására pedig hagytam 2. 3fűre menő Marhámot…"

Móra János gyermekei közül István volt az, aki a 2. tizedben lévő tőke házban maradt, s ő gondozta szüleit. Ez az *István* volt Móra Ferenc apai nagyapja, aki 31 éves korában (1819. január 13-án) vette feleségül *Dudás Erzsébetet*, aki akkor csak 19 éves volt.(született 1799. november 16-án). Nyolc gyermekük született: *Erzsébet* 1819. november 19-én, *Veronika* 1821. július 28-án, *Erzsébet* 1824. március 2-án, *István* 1826. augusztus 1-jén, *János* 1829. február 16-án, *Terézia* 1831. október 14-én, és 1834. november 7-én az ikrek: *Márton* és *András*. Az ikrek születésekor Móra István 35 éves, Dudás Erzsébet pedig 34 éves volt, de unokájuk Móra István *élemedett korúaknak* írja őket visszaemlékezésében. A két fiú azért kapta a Márton és az András nevet, mert novemberben születtek és a két névnap is igen közel van egymáshoz. *„Az ikreket nem lehetett volna egymással összetéveszteni*, – írja Móra István – *Édesapánk barna volt, András bátyánk szőke, mint a túró. András tíz perccel volt fiatalabb Mártonnál, de sokkal gyámoltalanabb."* A jászberényi születési anyakönyvben az ikrek édesanyja neveként nem Dudás, hanem Gulyás Erzsébet szerepel. Ez az információ jó néhány kutatót megtévesztett, míg végül is Fekete János egyértelműen tisztázta a kérdést, hogy Móra Ferenc apai nagyanyjának Dudás Erzsébet volt a neve. Az elírás származhatott téves bemondásból, de jelezhette az anya édesapjának foglalkozását is, jelesen, hogy gulyás volt. Ez a névadási illetve névváltoztatási szokás igen gyakori volt ebben az időben.

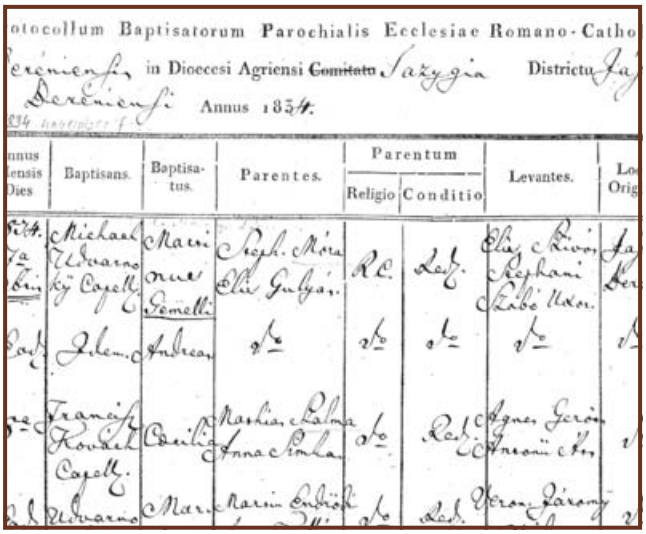
otocollum Baptisatorum Parochialis Ecclesiae Romano-Catho
in Dioecesi Agriensi Comitatu Jazygia Districtu Ja
Annus 1834.

nnus ensis Dies	Baptisans.	Baptisa-tus.	Parentes.	Parentum Religio	Parentum Conditio	Levantes.	Lo Orig
5/4.	Michael	Mari	Joseph Móra	R.C.	Leb.	Elis. Kiss	Ja
7a	Uvarno	nus	Elis. Gulyas			Stephani	
Bin	ky Capell.	Gemelli				Szabó Mkos.	
Cath	Julian.	Andreas	½	½	½	½	½
7a	Franc.	Mart.	Martin. Palma	½	Leb.	Agnes Jerön	
	Kondel	Emilia	Anna Pinka			Ursum Mkos.	
	Capell.						
2	Uvarno	Mari	Marin. Gubicz	½	Leb.	Veron. Járomy	

Móra Márton és Móra András születési bejegyzése a jászberényi anyakönyvben, 1834

Juhász Anna és Móra Márton

Az apa, Móra István ugyan juhvágó volt, de fiait a kor divatos mesterségére taníttatta. Andrást először csizmadia inasnak szerződtette Jászberénybe, de annak nem fűlvén a foga a dologhoz, testvére után ment Jászárokszállásra, ahol mindketten szűcsinasnak álltak. A mesterüket *Tejbetök Andrásnak* hívták, de a nevük eredetileg Faragó volt, s az emlékezet szerint a műhelyük a Fő utcán volt. A *tejbetök* nem túl hízelgő ragadványnév, még ma is sokszor mondják a Jászságban a különc emberre, hogy *olyan különleges, mint a tejbetök.*

A Jászság nagyarányú juhtenyésztése különösen kedvezett a juhok bőrét feldolgozó népi iparág, a szűcsmesterség kialakulásának és felvirágozásának. A 19. század közepén a Jászság volt az Alföld egyik legvirágzóbb szűcsközpontja. A jászsági szűcsök helységenként specializálódtak. Így Jászberényben főként női subát és ködmönt, míg Jászapátiban és Jászárokszálláson többnyire férfi subákat készítettek. A jászsági szűcsük maguk dolgozták ki a bőrt és készítettek belőle szebbnél szebb, színes gyapjúval vagy selyemmel gazdagon hímzett subákat, ködmönöket. Minden jász településen jelentős számú szűcs dolgozott, akik céhekbe tömörültek. Jászberényben 1847-ben 215, 1852-ben pedig 173 szűcsmester dolgozott. A felszabadult mesterlegényeknek abban az időben kötelező volt vándorolni, hogy ismereteiket más mestereknél is gazdagítsák és megtanulják a szakma fortélyait. Így tettek a Móra testvérek is, s 1859-ben elindultak szerencsét próbálni. Szegedre akartak menni, de csak Félegyházáig jutottak. Ugyanis útközben Kecskeméten betértek a vasútállomás melletti fogadóba, ahol pénzüket három hamiskártyás elnyerte, s a maradék csak Kiskunfélegyházáig futotta. Így került hát Móra Márton jászberényi szűcslegény a kiskunok fővárosába, ahol elszegődött Almási György szűcsmesterhez, 1861-ben megnősült, feleségül vette Juhász Annát, és ott is ragadt örökre. Móra Ferenc tehát apai ágon jász, anyai ágon pedig kiskun. Jóllehet tisztában volt

(folytatás a 4. oldalon)

(folytatás a 3. oldalról)
családja eredetével, de nincs tudomásunk arról, hogy a Jászságot második szülőföldjének tekintette volna.

Móra minduntalan kiskun származást hangoztatta, s ezt elégelte meg 1931-ben dr. Katona Endre a Fővárosi Bíróság ny. másodelnöke, amikor levelet írt neki, s felhívta a figyelmét, hogy Félegyházán csak a föld kiskun, a népesség azonban jászsági, s ez nem is olyan régen, csak Mária Terézia alatt történt. *„S a Jászság, amely oly kevés íróval dicsekedhetik, nem hagyja elvitatni magától Mórát."*

Az író ebben az időben Balatonfüreden gyógykezeltette magát, de válaszolt Katona levelére.

Móra Ferenc a 20. század elején

Két képes levelezőlapot küldött neki, amelyben írt családja jász eredetéről, de megjegyzi, *„ha már utcát kaptam a kiskunoktól, nem tagadhatom meg őket."* Dr. Katona Endre az említett két levelezőlapot 1962-ben elküldte egykori gimnáziumába, Jászberénybe, hogy adják tovább a múzeumnak. Balog János, a Lehel Vezér Gimnázium akkori igazgatója át is adta a leveleket Tóth Jánosnak, a Jász Múzeum igazgatójának, s a becses dokumentumokat ma is a múzeum gyűjteménye őrzi.

Móra Ferenc nem vált hát a Jászság írójává, ő az egész ország írója lett. Emlékét azonban kegyelettel őrzi a Jászság, jó néhány jász településen utcát is neveztek el róla.

Dr. Bathó Edit
etnográfus

Oszét népmesék – 1. rész

A VÉN FARKAS

Egy farkas, amikor már egészen megvénült, azt gondolta magában: «Sok jószágot széttéptem, sokat ártottam már az embereknek, ideje lenne szent helyekre zarándokolnom, hogy leimádkozhassam a bűneimet».

Útnak eredt, mi mást is tehetett volna. Hogy mennyi ideig mendegélt, ki tudja azt már, egyszer csak elért valamiféle tisztásra. A tisztás közepén egy sánta ló legelészett. Odament a farkas a lóhoz és megszólítja:

– Hé, te ló, most fel foglak falni!

– Hát nem szégyelled magad, vén farkas, már csak engem vagy képes felfalni? Hiszen nincs rajtam egy falatka hús sem, a lábam meg csupa seb. Gyere csak közelebb, győződj meg róla magad is! – mondta a ló.

A farkas hozzáfogott a ló lábának a vizsgálásához, az pedig meglendítette a patáját, és szétrúgta a homlokát. A farkas bemászott egy barlangba, és sokáig hevert ott félholtan.

Azonban felgyógyult, és ismét útra kelt a szent helyekre. Ment, mendegélt, elért egy erdő szélére, ahol két kos legelészett. Meglátja őket a farkas, és úgy gondolja: «Gyerünk csak, hadd egyem meg ezeket a kosokat. A szent helyek messze vannak, addig megengedhetem még ezt magamnak».

A farkas közelebb ment hozzájuk és azt mondja nekik:

– Hej, most megeszlek benneteket kosok!

– Szégyellhetnéd magad, vén ordas! Hát csak úgy felfalnál bennünket?

– Hát hogy egyelek meg benneteket?

– Hát úgy: állj közénk, mi meg szétválunk kétfelé, azután versenyt futunk hozzád. Aki lemarad – elsőnek eszed meg, azután pedig hozzáfoghatsz a másikhoz is.

A farkas beleegyezett, és közéjük állt.

A kosok kétfelé mentek szét, azután mind a két oldalról nekilódultak a farkas bordáinak; ledöntötték a lábáról.

Hogy mennyi ideig szenvedett a farkas, ki tudja azt, azonban nagy nehezen rendbejött mégis, és ismét rászánta magát, elmegy a szent helyekre.

Ismét útnak eredt, és egy falu határához ért. A falu szélén egy borjú legelészett. Megpillantotta a farkas, kedve szottyant, hogy felfalja.

– Elvégre nem ehetsz meg engem csak úgy! – mondta a borjú.

– Hát hogyan? – álmélkodott az ordas.

– Hát úgy: elbőgöm magam, majd te kontrázol, azután pedig felfalhatsz.

A borjú elbődült, a farkas meg üvölteni kezdett. Az emberek felriadtak, kifutottak a faluból és agyoncsapták.

A RÓKA MEG A FÜRJECSKE

A róka és a fürjecske barátok voltak. Egyszer a rókának tyúkhúsra szotyogtyant étvágya piroggal. Elmentek keresni, s hogy rátaláljanak, egész nap bolyongtak kettesben, azonban sehol semmit sem leltek. Egy falu szélén köszöntött rájuk az este. Látják – asszonyok mennek a torra, mindegyik kezében a vendégeknek való étel van.

Mondja a rókának a fürjecske:

– Te, róka, rejtőzz el a kerítés mögött, én meg sántának tettetem magam, leengedem az egyik szárnyamat és futni kezdek az asszonyok előtt. Lerakják a kosaraikat, s elkezdenek üldözni. Te pedig ne habozz: ragadd meg a pirogokat és fuss el velük.

Megörült a róka, elrejtőzött a kerítés alatt, a fürjecske meg sántítva futott az asszonyok elé.

– Nézzétek csak! – kiabáltak azok. – A fürjecske nem tud elrepülni! Micsoda jó játék lesz a gyerekeknek!

Lerakták az ételt a földre, s mindnyájan a fürjecske után eredtek.

Ekkor a róka kiugrott a kerítés mögül, mindent elhappolt, ami csak a kosarakban volt – tyúkot, pirogot, lepényt – és elinalt.

Derekasan belakmározott a róka és a fürjecske, s amikor besötétedett, hazatértek.

A fürjecske megkérdezte a rókát:

– Mondd csak, te róka, milyen vallású vagy – keresztény-e vagy muzulmán?

– Muzulmán vagyok – válaszolta a róka.

Üldögélnek a tűz mellett, melegednek. Hirtelen, azt mondja a róka a fürjecskének:

– Megetetni megetettél engem, azonban ha egyszer rám tudnál ijeszteni is, nem lenne náladnál senki sem kedvesebb számomra a világon, mint te.

– Jól van, – felelte a fürjecske, – úgy teszek, ahogyan te kívánod.

Másnap az egyik aldár kilovagolt a mezőre vadászni. Odaröpült hozzá a fürjecske, s elkezdett alacsonyan röpdösni a föld fölött. Meglátván ezt az agarak, űzőbe vették. A fürjecske meg csak röpült, röpült, elvezette őket a rókához. Megiramodott a ravaszdi, a kutyák meg utána. Nehezen tudott elinalni előlük, a fél farka bánta.

Esteledett. A fürjecske a fán üldögél, egy magasan fekvő ágon, lenn pedig a tűz mellett lógó nyelvvel, fekszik a róka, dühösen sandítva a fürjecskére.

A fürjecske elszundított, lepottyant a fáról, a róka a foga közé kapta, és készült, hogy felfalja.

– Kedves barátom – kérlelte a fürjecske –, te mondtad, hogy muzulmán vagy, amikor pedig enni készülsz, még azt sem mondod, hogy «Biszmillah»?

A róka kitátotta a száját, hogy «Biszmillahot» mondjon, a fürjecske meg kiröppent belőle, s eltűnt a levegőben.

aldár = földesúr, úr, a magyar Aladár név ebből származik

Biszmillah = Isten nevével. (Magyarul: Akkor, Isten nevével vágjunk bele!)

HOGYAN FIZETETT RÁ A TEVE AZ OSTOBASÁGÁRA

Valamikor réges-régen élt öt barát: a medve, a farkas, a róka, a borz és a teve. Egyszer ínséges tél köszöntött be, nem volt mit enniük.

Egészen váratlanul azt mondja a róka medvének és a farkasnak:

– Vágjuk le a tevét, az egész télre meglesz az ennivalónk.

Azt feleli a medve:

– Az ötlet kitűnő, vajon ő is beleegyezik majd?

– Ez már az én dolgom – mondja a róka. Azt mondom majd neki, hogy tavasszal, amikor kinő a fű, majd feltámasztjuk, – amilyen ostoba, még el is hiszi.

– Jól van – mondta a medve és a farkas. – Te beszéld rá, levágni meg majd mi levágjuk.

Meghívta a róka a tevét, elvezette oldalra, és azt mondta neki:

– Teve, kedves tevém! Szeretnék neked valamit a teljes szívemből mondani, de talán el sem hiszed, de ha elhiszed is – akkor megsértődsz. Hiszen mindent, amit a szívemből mondok neked, nem úgy fogsz fel!

A teve így válaszolt neki:

– Nem sértesz meg, és minden szavadat elhiszem. Mondd el, amit mondani akartál!

A róka elmosolyodott a bajsza alatt.

– Kedves teve, mi levágunk téged és megeszünk, azonban tavasszal, amikor a fű kizöldül, ismét feltámasztunk. Aki le tud vágni, fel is tud támasztani, azonban ha magadtól pusztulsz el – már nincs feltámasztás.

A teve hitt a rókának, és beleegyezett a dologba. A róka elvezette a medvéhez és a farkashoz, akik levágták. Megnyúzták, kizsigerelték, a róka a borzzal elvitte a belső részeit a folyóhoz, hogy kimossák azokat. A róka fogta a szívét, egy kis darabot adott belőle a borznak, a többit maga falta fel.

Akkor megszólal a borz:

– Hogy bajba ne kerüljünk, mit fogunk most mondani a medvének és a farkasnak?

A róka így válaszolt:

– Ha valamit is kérdeznek, mereszd rám a szemedet, azonban ne szólj semmit!

Kimosták a belső részeket és visszavitték őket. A medve és a farkas meglátták, hogy a szív eltűnt, két hangon kezdtek üvölteni:

A borz kidüllesztette a szemét s a rókára bámult. Az meg azt mondta neki:

– Amikor a szívét etted, rám se néztél. Most meg mit bámulsz?

A borz benne maradt a pácban, a medve meg a farkas megfenyegették:

– Rendben van, először történt, megbocsátunk, de ha még egyszer hibát követsz el – nem kapod meg a fejet.

Odaadták neki a teve fejét, és meghagyták neki:

– Menj, süsd meg a tűzön!

A borz megsütötte a fejet, a róka pedig fogta és visszavitte. Útközben kiszedte belőle az agyvelőt és felfalta, a fejet pedig a medve meg a farkas elé tette.

Azok alaposan szemlére vették – nincs benne az agyvelő. Kérdezik a rókát:

– Hová tűnt innen az agya?

A róka rájuk bámult, a fejét csóválta.

– Mit mondjak annak, aki a farkast és a rókát okosnak tarja?

Miféle velőről beszéltek? Ha a tevének esze lett volna, vajon hagyta volna magát levágni?

Elgondolkodott ezen a farkas meg a medve, egyetértettek a rókával.

Ej, te, ravaszdi! Nem véletlenül kering rólad annyi történet!

KOBLI KECSKÉI

Réges-régen, valamikor élt az egyik faluban egy Kobli nevű szegény ember. Nős volt, de nem adott neki az Isten gyermeket. A gazdaságában öt kecskéje volt, ezeken kívül semmilyen más állata, még macskája sem létezett. Kobli kecskéi nem hasonlítottak a többiekre: az elsőnek – egy, a másodiknak – kettő, a harmadiknak – három, a negyediknek – négy, az ötödiknek pedig – öt hasa volt.

Ezeknek a kecskéknek volt köszönhető, hogy Kobli és a felesége nem ették pusztán a kenyeret, ünnepnapokon is volt mit tenniük az asztalra, sőt még a hozzátartozóiknak is jutott belőle. Szóval, Kobi a feleségével együtt az öt kecskének köszönhette, hogy nemigen szenvedtek a szegénységtől.

Reggelenként az asszony megfejte a kecskéket és kiküldte őket az erdőbe. Ott addig legeltek, amíg jól nem laktak. Legkorábban az egy hasú kecske lakott jól, nem volt nehéz az egyetlen gyomrát megtöltenie fűvel és ágacskákkal. Az egy hasú kecske elsőként tért haza akkora tele tőggyel, hogy alig fért el a lábai között.

Azután a két hasú kecske lakott jól, aki a patácskáival kopogva, tele tőggyel érkezett haza. A legtovább az öt hasú kecske tartózkodott az erdőben, azért mert nem volt olyan egyszerű eleséggel megtölteni az öt gyomrát.

Hogy mennyi ideig legelésztek így Kobli kecskéi– ki tudja már? Azonban egyszer egy farkas, amikor élelmet keresett az erdőben, megpillantotta őket. Ravasz volt ez a farkas – már régen kiérdemelte, hogy a vadászok zsákmánya legyen. Követte őket, melyik úton járnak, és vackot készített az útjukban. Reggel, amikor a kecskék a legelőre mentek, hozzájuk sem ért, csak azt gondolta: «Tutir akaratából ma bőségében leszek majd a zsíros kecskehúsnak». *(folytatás a 6. oldalon)*

(folytatás az 5. oldalról)

Hazaindul az erdőből az egy hasú kecske, a tőgye alig fér a lábai közé. Megcsordult a farkas nyála, a kecske elé állt és azt mondja neki:

– Jó estét, kecske!

– Jó estét neked is!

– Merre jártál?

– Az erdőben legeltem.

– Mik ezek ott a fejeden?

– Hegyvédők Kobli villájának.

– És azok a lábaid között?

– Csecsek a gidáimnak.

Ekkor a farkas bevonszolta a vackába és felfalta. Csak a szarva maradt meg belőle.

– Elég volt nekem mára – mondta a farkas –, holnap is nap lesz, amely szerencsét hoz.

Lefeküdt a vackában és elaludt.

Beköszöntött az este, Kobli megkérdezte a kecskéitől:

– Hol maradt az egy hasú kecske?

– Mihelyt jóllakott, intett a farkával, és elment az erdőből, mint máskor is szokta. Gondoltuk, majd itthon találkozunk vele.

Másnap a két hasú kecske, jóllakván, hazafelé indult. Eljutott a farkas vackáig, amikor a farkas elébe állt az úton.

– Hol jártál?

– Legelésztem az erdőben.

– Mik vannak a fejeden?

– Kobli villájának a hegyvédői.

– És mik vannak a lábad között?

– Csecsek a két gidácskámnak.

A farkas ezt a kecskét is bevonszolta a vackába, alaposan jóllakott belőle, ismét csak a szarvai maradtak meg a jószágnak.

Így falta fel a három hasú kecskét, utána meg a négy hasút is. Csak az öt hasú kecske maradt még meg, de hamarosan ő is sorra került. Hazatérvén az erdőből, eljutván a farkas vackáig, ahol már az út közepén állt az ordas, rámereszti a szemeit a kecskére, és megkérdezi tőle:

– Bocsásd meg a kíváncsiságomat, hol voltál?

– Legelésztem az erdőben.

– Ha nem kényelmetlen a kérdésem, mik ezek a fejeden?

– Ha kérdeztél, válaszolok: ez két lándzsa, hogy farkasokat öljek velük.

– Ne sértegess, de még megkérdezem: mi van a lábad között?

– Ezek kerek kövek, hogy a farkasokhoz vágjam őket.

Megrémült a farkas, és eltakarodott az útról, az öt hasú kecske pedig a patáival dobogva, a szakállást rázva megérkezett haza.

Megkérdezi tőle Kobli:

– Nem láttad a többi kecskét?

– Nem láttam– felelte az öt hasú kecske –, azonban hazafelé az úton megállított valamiféle farkas, és elkezdett kérdezgetni: „Mik vannak a fejeden? Mi van a lábad között?"

Én meg azt feleltem neki: „A fejemen dárdák vannak, hogy megöljem a farkasokat, a lábam között kerek kövek, hogy a farkasokra vessem őket." Akkor eltakarodott az útról, én pedig hazajöttem. Lehetséges, hogy ez a farkas ette meg a többi kecskét is?

– Emlékszel rá, hol van ez a vacok?

– Emlékszem.

– Jól van, holnap elmegyünk oda.

Korán reggel Kobli fogta a kötelet, a kecske pedig elvezette a farkas vackához.

Kobli kihívta a farkast:

– Gyere ki farkas, dolgom van veled. Bújj csak ki!

Még hogy a dühös Koblihoz kimenjen! Szólította Kobli, hívogatta, azonban a farkas nem mozdult ki a vackáról.

Leül Kobli a farkas vackához és gondolkodik. „Vesszen ki a nemzetséged! Kijönnél még te onnan!" Megpillantja, hogy egy ember megy a falu irányában az úton.

– Hallod-e, te, jóember! – kiáltott neki Kobli. – Amikor a faluba érsz, ne restelld, nézz be a feleségemhez! Mond neki: „Kobli kért meg, mondjam el neked, rátalált a farkas vackára, amelyik felfalta a kecskéket, most éppen őrzi". És még azt is mondd el: amikor fia születik és megnő, menjen az erdőbe, vágjon ki egy fát, készítsen belőle ásót és lapátot. Amikor készen lesz, hozza el ide. Kiássuk a farkas vackát, kihúzzuk belőle az ordast, megkötözzük, és felelni fog a kecskéinkért.

Meghallotta a farkas, elfogta a félelem: amíg Kobli feleségének fia születik, amíg megnő majd, elmegy majd az erdőbe, ásót és lapátot készít majd; addig neki itt kell rostokolnia a vackában, sötétben, élelem nélkül, élve eltemetve. Lesz, ami lesz, megpróbál kitörni! Kiugrott a vacokból, azonban Kobli moccanni sem hagyta: rádobta a nyakára a kötelet.

– Nem menekülhetsz, hegyes fülű! Felelj, hová lettek a kecskéim!

Hazavonszolta a farkast a házába, bezárta egy biztos helyre. Három napig üldögélt a farkas berekesztve. Kobli elkezdett tűnődni: „Mi hasznom belőle, ha ez a farkas elpatkol az éhségtől? Apámra, anyámra esküszöm,– ez mégsem történhet meg! A kecskéim már odavesztek, nem hagyhatom hogy még a farkas is megdögöljön!"

Útra készült, kötelet kötött a farkas nyakára és maga után húzta. Egy falucskához ért, ahol kiáltozni kezdett:

– Ki vesz Falvarát?

Addig kiabált, amíg az egyik házból ki nem jött egy ember.

– Azt mondod, hogy Falvarát árulsz?

– Természetesen! Aki megvásárolja, nem tudja majd, hová tegye a sok jószágot, olyan sok lesz neki belőlük!

Nagyon gazdag volt ez az ember. Elrekesztett egy birkanyájat a jószágai közül, odaadta Koblinak, maga meg elvezette a farkast.

Kobli hazahajtotta a nyájat, búcsúzóul pedig azt mondta az embernek:

– Éjszakára engedd be Falvarát az ólba az állatok közé, és jól zárd be az ajtót. Reggel pedig a fiatalabb menyed süssön három háromszög alakú lepényt, vigye az ól ajtajához, és ajánlja fel azokat Falvarának. Ezután annyi sok jószágotok lesz, hogy az ól ajtaját ki sem tudjátok majd nyitni.

Kobli rákiáltott a nyájára, és dalolva útnak indult.

A gazdag pedig, akinek nem volt elég a saját nyája, bekergette „Falvarát" az akolba, és keményen rázárta az ajtót.

Hajnalra a fiatalabb menyecske megsütötte a három háromszögű lepényt, elvitte az akol ajtajához, imádkozott Falvarához, hogy szaporítsa meg a jószágukat.

Ezután megpróbálta kinyitni az ajtót, azonban az ajtó nem engedelmeskedett: a farkas minden barmot elpusztított, és a bejárathoz rakta le őket.

A menyecske visszament a házba, és így szólt:

– Az akolban annyi már a jószág, hogy nem lehet az ajtót sem kinyitni.

Kitódult a család, nekidőltek az ajtónak, és kinyitották. A farkas nem sokáig habozott, kiugrott az akolból, és eltűnt az erdőben.

Falvara = az apróállatok védőszentje az oszét néphitben

Fordította: Kovács J. Béla

FOLYTATJUK!

Sipos Orbán tündöklése és eltűnése – 2. rész

Tanulmányom második részében in medias res bemutatom Sipos Orbán kijelentkezését a jászberényi politikai életből, és visszatekintve igyekszem feltárni, hogy mit hagyott itt és ebben a döntésében milyen külső-belső szempontok játszhattak szerepet.

Az 1875. évi országgyűlési képviselőválasztás

1875-ben a korábbi Deák-párt és a Balközép fúziójából alakult Szabadelvű Párt a Balközép kipróbált képviselője, Sipos Orbán helyett Csernátony Lajost, a fülöpszállási kerület korábbi, szintén balközépi képviselőjét indította, akinek református vallása és korábbi fővárosi ellenzéki tevékenysége kiváltotta a helyi klérus és nagygazdák ellenérzését. Rendőrségi iratok tanúskodnak arról, hogy Szedlák Károly segédlelkész – mai szóhasználatban: káplán – Csernátony ellen izgatott: a mise után magához hívatta, majd etette-itatta az embereket, s pénzt is ígért nekik. A baloldal erre a segédlelkész személyét sértő falfeliratokkal válaszolt. Csernátonyt végül megválasztották, aki azonban egy hónappal később a budapest-ferencvárosi mandátumát fogadta el a jászberényi helyett, így az év őszén pótválasztást kellett tartani. Ott szintén szabadelvű párti jelölt, az egri kanonok Babics János győzött, Csernátonyt pedig a város díszpolgárává választották.

A kampány – a segédlelkész magánakcióit leszámítva – a korábbiaknál visszafogottabban zajlott. A centrális óriáspárt márciusi létrejöttével a győzelem nem volt kétséges, így a megvesztegetéshez, etetés-itatáshoz lényegi forrásokkal rendelkező két nagypárt nem volt érdekelt ilyen irányú erőforrásainak kiaknázásában, ezért ez a választási kampány komolyabb botrányok nélkül végződött. Hozzájárulhatott ehhez az is, hogy az új választási eljárási törvény sokkal szigorúbban szabályozta a kampányt: tiltotta a korteskedést, a pártszimbólumok középületekre való kitűzését, s mindezeket jelentős bírságok kilátásba helyezésével nyomatékosította. A helyi sajtó is veszített aktív, már-már terhes politikai tartalmából: a Jász-Kunságból 1875-re szinte teljesen eltűntek a politikai, főleg pártpolitikai és didaktikusan ideológiai tartalmú cikkek, melyek helyét a város kulturális eseményeit és a gyászeseteket ismertető írások foglalták el. Az új választási törvénytervezetet korábban oly élesen bíráló lap terjedelmes cikksorozatban ismertette az új törvényt egy érzelmi elfogultságtól mentes szakkönyvből. Egyedül Pintér Mihály polgármestert bírálták a városban uralkodó közállapotokért: a kóbor kutyák jelentette veszély vagy épp a higiéniai viszonyok hiánya miatt. Ez az év jelentette egyébként a hetilap végét, amelynek megszűnése – annak minden ellentmondásossága és mai szemmel nézve megmosolyogtató tudálékossága ellenére – egy nagy vesztesége a város helyi erőből szerveződő kulturális és szellemi életének.

Miért tűnt el Sipos Orbán?

E kérdés megválaszolásához először tisztázni kell a kérdésfeltevés relevanciáját. Sipos Orbán valami hallatlan élénken és pozitívan él a helytörténészi emlékezetben, mint a város korszerű és innovatív jóakarója és képviselője, egy modern és nyitott gondolkozású, tehetséges és nagy formátumú politikus, egy egyre csak felfelé ívelő és a megbecsülésbe tartó, valamint pozitív recepcióban végződő életpálya. És nemcsak az utókor gondolja így, a politikailag aktív helyiek minimum kétharmada balközépi, tehát Sipos Orbán-szavazó volt. A választásokat sorra elsöprő többséggel megnyerő, a népszeretet teátrális megnyilvánulásaitól és a helyi értelmiség intellektuális rajongásától és elismerésétől övezett képviselőt 1875-ben egyszerre csak nem találjuk a jelöltek között. Családi okokról (pl. betegség, haláleset, házassági problémák, költözés stb.) nem számolnak be a források, tehát a választ a politikai térben kell keresnünk.

Mit találtak eddig? – a Sipos-ügy historiográfiája

Az egyes történészek és kutatók különbözőképpen magyarázták, magyarázzák a „visszavonulás" okait.

Blénessy János *Jászberény életrajza a kiegyezés utáni évtizedekben* (1940) című művében a következőket írja: *„Mivel ő [Csernátony Lajos] Budapest-Ferencváros mandátumát fogadta el […] 1875. szept. 17-én Jászberény díszpolgárává választják, képviselőnek pedig Balogh Imrét. Az így megüresedett jászkunkerületi alkapitányi tisztséget Sipos Orbánnal töltik be."* Erre a műre hivatkozik Sugárné Koncsek Aranka is a *Jász történelmi arcképcsarnok* (2003) vonatkozó szócikkében. Eszerint Sipos Orbán nem azért mondott le képviselőségéről vagy nem indult újra, mert közben alkapitány lett, hanem azért vállalhatta el a valóban képviselővé választott Balogh Imre lemondása következtében megürült alkapitányi tisztséget, mert már semmilyen összeférhetetlen tisztséggel nem bírt. Bár megtévesztő Blénessy fogalmazása, mert e szerint Csernátony *helyett*, tehát a jászberényi polgárok választották Balogh Imrét, ami nem így történt, mivel Balogh-ot a fülöpszállásiak választották. Később azonban Blénessy így fogalmaz: *„Az 1878. évi választáson Babics János helyett szabadelvű programmal báró Liptay Bélát választotta Jászberény honatyának"*. A *„helyett"* szó itt csak azt jelentheti, hogy korábban Babics volt a jászberényi képviselő, de nem választották újra, mivel ha csak abban az évben fellépő ellenjelölt lett volna, akkor így kellett volna fogalmaznia a szerzőnek: „Babics Jánossal *szemben*". Blénessy itt egyszerűen összemossa az eseményeket: valóban tartottak pótválasztást Jászberényben, és valóban Balogh Imre lemondása tette lehetővé Sipos számára az alkapitányi széket, viszont a megfogalmazás félrevezető. Mint ahogy az is, hogy Lipthay szabadelvű lett volna, hiszen ő egyesült ellenzéki volt.

Cseh Géza *Országgyűlési választási mozgalmak Jászberényben a kiegyezéstől a millenniumig* (1988) című tanulmányában így ír erről: *„Három évvel később [1875-ben] azonban Sipost a Jászkun Kerület alkapitányává választották, és ezért képviselői mandátumától meg kellett válnia."* Ez nem így történt, mivel Sipos 1872-ben megszerzett mandátuma előbb járt le, minthogy alkapitánnyá megválasztották volna, tehát összeférhetetlenség nem állhatott fenn. Cseh Géza Szinnyei József *Magyar írók élete és munkái* (1908) című munkája következő részére hivatkozik: *„1865-től három czikluson át Jászberény város országgyűlési képviselője volt. 1875-ben Jász-Kún kerület alkapitánya."*

(folytatás a 8. oldalon)

(folytatás a 7. oldalról)

Az általa hivatkozott Szinnyei-szócikkben sincs arról szó, hogy emiatt meg kellett volna válnia a mandátumától. A későbbiekben azonban Cseh pontosan ismerteti Csernátony Lajos megválasztásának körülményeit, majd lemondását, és helyette Babics János megválasztását.

A kérdés az, hogy miért Csernátonyt jelölte a helyi Szabadelvű Párt Sipos helyett? Pártközi alku nem lehetett, hogy adott körzetekben volt-Deák-párti vagy volt-balközépi jelölt induljon, mert hajdan mindketten a Balközép kötelékeibe tartoztak, sőt Sipos az utóbbi két évben már a Ghyczy-féle Középpártba. A központi befolyás lehetősége annyiban merül fel, hogy Csernátony a fővárosi *Ellenőr* című ellenzéki lapban a Balközép és a Deák-párt fúzióját készítette elő az 1873-as év folyamán. És mivel a fúzió létrejött, kívánatosabb lehetett egy azt előzőleg is támogató személy indítása, mintegy annak utólagos jutalmazása. Viszont Szőllősi István korábbi balközépi képviselő pont azzal vádolta meg a sajtóban Sipost, hogy ő is közeledik a kormánypárthoz, elárulja régi eszméit, a '48-as alapokat. És valóban, Sipos belépett a Balközépből kiváló, majd a Deák-pártba még a fúzió előtt beolvadó Középpártba. Esetleg a helyi politikai elit érezhette úgy, hogy az országos vezetéshez láthatóan közelebb lévő Csernátony jobban tudott volna lobbizni a Jászkunság régi kiváltságainak és közigazgatási integritásának megőrzése érdekében. Vele viszont rossz lóra tettek, mivel alig nyerte el a mandátumot, már le is cserélte egy „kényelmesebbre": pesti kerület, közelebb van az országgyűléshez, az újságírói munkahelyéhez, és kevesebb a megvalósíthatatlan követelése.

Egy másik, Sipos döntési autonómiáját hangsúlyozó megközelítés szerint Sipos saját elhatározásából állt el a jelöltségtől vagy azért, mert alkapitány akart lenni, vagy egyszerűen nem szeretett volna tovább jászberényi országgyűlési képviselő lenni. Vagy: Balogh képviselő akart lenni, ezért már jó előre kerestek helyette alkapitányt, és Sipost találták meg, aki amúgy is várva vagy kényszerűségből elvállalta a pozíciót, ezért el sem indult. Az előre tervezettség mellett érvel Papp Izabella is vonatkozó tanulmányában *(Jász-Nagykun-Szolnok vármegye első alispánja: Sipos Orbán (1835-1926)): „Feltehetően megnyerte volna a soron következő 1875-ös választást is, a jászkunok azonban ebben a számukra sorsdöntő időszakban egy másik, talán még nehezebb szerepet jelöltek ki számára.",* illetve: *„Balogh Imre […] 1875-ben elfogadta szülőföldje, Fülöpszállás felkérését, ahol országgyűlési képviselőnek kívánták jelölni.",* valamint: *„A jászkunok igyekeztek olyan személyt keresni az alkapitányi tisztségre, akiről feltételezhették, hogy ebben a nehéz helyzetben megfelelő módon tudja érdekeiket képviselni."* Ezek szerint Balogh akart képviselő lenni, és az ő döntése nyomán megüresedő pozíciót vállalta el Sipos Orbán. Kérdés, hogy milyen korán kezdődött el ez az egyezkedés, tehát Sipos direkt emiatt nem indult-e a választáson? A témának első nyoma a jászberényi közgyűlési jegyzőkönyvekben, amikor a kiskunságiakat akarták Sipos mellett megnyerni, a szeptember 11-i ülésen van. Akkor, amikor már

Balogh Imre, a Jászkun Hármas Kerület alkapitánya (1872–1875)

Balogh-ot megválasztották, tehát élessé vált a kérdés. Semmi bizonyíték nincs tehát arra nézve, hogy Sipos a lehetséges alkapitányi poszt miatt nem indult volna el. És nem is lett volna ez racionális politikai tett tőle, mert mi történik, ha Balogh nem nyer, nem üresedik meg az alkapitányi poszt, és az erre váró Sipos képviselői mandátum és alkapitányi pozíció nélkül is marad.

Tehát amit eddig tudunk:

– Balogh Imre a fülöpszállásiak kérésére vagy saját kezdeményezéséből országgyűlési képviselő akart lenni.

– Sipos Orbán nem is indult az 1875. évi országgyűlési választáson.

– Csernátony Lajos az előző, 1872. évi választáson a fülöpszállási kerületben nyert mandátumot, ahol ellenjelöltje volt a már akkor is alkapitány Balogh Imre. Csernátonyt Jászberénybe importálták 1875-ben, ezért nyílhatott Balogh-nak lehetősége a körzet megnyerésére.

Az 1875. évi helyi történésekhez három dolognak kellett együttállnia:

1. Csernátony ne induljon Fülöpszálláson, hogy Balogh-nak legyen esélye megnyerni a választást.

2. Sipos nem induljon Jászberényben, hogy Csernátonynak legyen hol indulnia Fülöpszállás helyett.

3. Balogh-nak el kell indulnia a választáson és meg is kell nyernie azt, hogy megüresedjen az alkapitányi poszt, és Sipos betölthesse azt.

Szervezetszociológiailag annyi történt, hogy a balközépi elit három tagja felcserélte egymás között a pozíciókat úgy, hogy mindhármuknak jutott valami. A kérdés ezután már csak az, hogy miért éppen így osztozkodtak, és hogy ki járt ezzel jól vagy kevésbé jól. Minket ezek közül a Sipos Orbán-szál érdekel.

Amit itt hagyott Sipos Orbán…

Mielőtt rátérnék arra, hogy Sipos miért távolodhatott el a jászberényi politikától, érdemes sorra venni mindazt, amit itt hagyott ezzel a kilépéssel. Sipos Orbán, mint fiatal, de nagyreményű politikusi személyiség robbant be a helyi közéletbe a hatvanas évek végén. A mérsékelten ellenzéki Jászkunságban kialakult politikai-gazdasági-társadalmi konglomerátum tagja volt, ezen belül is a politikai konszenzust (manifesztálódva a pártfúziót) kereső liberálisok közé tartozott. Nagy kérdés egy ilyen személynél, hogy „helyi kiskirályt" vagy „prófétát" csináljanak-e belőle. A nagypolitikai mozgások mellett a személyiségjegyei és szociokulturális beidegződései is meghatározták a karrierlehetőségeit. Sipos '48-as honvéd volt, ahonnan eredt egész ellenzékiségének érzelmi alapja. Azután azokkal a – később baloldali – emberekkel került politikai kapcsolatba, akik elvből vagy felkérés híján nem vállaltak tisztséget a Bach-rendszer alatt (pl. Pethes József, Halmay József, Beleznay Ignác), illetve a politikai emancipációban – a hagyományos elitekkel (pl. katolikus egyház) szembeni ellenérzésük miatt is – érdekelt személyekkel (pl. Horváth Farkas és a Jász-Kunság többi szerkesztője). A Bach-rendszerbéli politikai inaktivitását (köztörténeti frazeológiával: a passzív ellenállást) fiatal kora is predestinálta.

Az első politikai lehetőség 1861-ben nyílt meg az ő és más ellenzékiek számára is, amikor újra alkotmányos főbírót választottak a városban. Sipos ekkor 26 éves volt, a helyi ellenzékiek mind legalább tíz, de inkább húsz évvel idősebbek voltak, így a helyi viszonyok uralására szokásosan választott főbíró az idősebb generáció tagjai közül került ki (Pintér Mihály, szül.: 1813). A valódi lehetőség Sipos számára az 1865. évi követválasztás volt, ahol Szőllősi István – politikailag befolyásolt – visszaemlékezése szerint Pethes József felfedezettjeként a 30 éves, kerületi kapcsolati tőkével is rendelkező helyi magánügyvédet választották meg képviselővé. Feltűnő, hogy a helyi tisztségek rekrutációs mezője jóval konzervatívabb volt és ellenállt a mindenkori politikai viharoknak. Főbírót, polgármestert a város vagyonos, sok esetben redemptus nagybirtokosai közül választottak, míg regionális (Jász Kerület, Jászkun Hármas Kerület) vagy országos (országgyűlés) küldötteket a város aktuális politikai vezetésének (jog)végzett, jellemzően fiatalabb tagjai közül. Előbbire példa Pintér Mihály, Almásy Antal és id. Tarnay Károly, vagy később Elefánthy Sándor és Koncsek István, utóbbira pedig Pethes József jászkapitány, jászkun kerületi és országgyűlési képviselő, Sipos Orbán jászkun kerületi és országgyűlési képviselő, valamint Beleznay Ignác, Kiss László, Koór János, Pirk György, Sárközy János és mások.

A kiegyezés utáni években Sipos Orbán volt Jászberény első számú közéleti személyisége. A kultúra, az egyesületi élet, a kereskedelem, a vállalkozások, az ipari lobbi és városi-térségi érdekérvényesítés minden fórumán jelen volt.

I. Sipos Orbán politikai-közigazgatási testületi tagságai (1867–1875):

1. Magyar Országgyűlés, képviselő
2. Jászberény képviseleti közgyűlés, képviselő
3. Jászkun Kerületi közgyűlés, képviselő
4. Jászkerületi Tanbizottság, tag
5. Jászmihályteleki katolikus autonómia, rendes tag

II. Sipos Orbán egyesületi, vállalkozási tagságai (1867–1875):

1. Jászkerületi Népbank és Takarékpénztár, elnök
2. Jászberényi Világítási Társulat, elnök
3. Jászberényi Tornaegylet, elnök
4. Jászberényi Téglagyár-társulat, elnök
5. Lehel Részvénytársulat, elnök
6. Jászkerületi Orvos-gyógyszerész Egylet, levelező tag
7. Jászberényi Izraelita Szegénysegélyező Egylet, tiszteletbeli tag

Ezeken felül számtalan városi és kerületi bizottság tagja, 1873-ban pedig első tanácsnokként helyettes polgármester is volt, amely tisztségről azonban az év végén lemondott. A fenti összesítésből látható, hogy Sipos a balközépi hatalmi konglomerátum meghatározó figurájává vált az 1860-as évek végére, és mindezeket fölényes választási győzelmeivel (1869, 1872) meg is erősítette.

Pintér Mihály, Jászberény főbírója, polgármestere (1867–1879)

Sipos Orbán konfliktusai és az eltávolodásának állomásai

Az 1872-es kampány során rossz egészségi állapotára hivatkozva nem akarta vállalni a jelölést, ami a 92 évet élt férfi 38. életévében némileg megkérdőjelezhető őszinteségű érvelés. Még ebben az évben gyakorlatilag megválasztották jászkun kerületi alkapitánynak, de ő visszalépett az ellenfele, Balogh Imre korábbi kiskun kapitány javára, így lett Balogh-ból első alkapitány.

1874-ben indította a Deák-párti Turcsányi Gyula a második jászberényi lapját, a Jászkun Polgárt, ami hatalmas innovációt hajtott végre a helyi sajtózás történetében: először alkalmazott a modern értelemben vett karaktergyilkosságot.

A végrehajtó Szőllősi István korábbi balpárti országgyűlési képviselő, a Jász-Kunság korábbi szerkesztője, az áldozat pedig Sipos Orbán volt. A lejáró kampány szinte teljes fegyverarzenálját felvonultatta a monogramokat és álneveket használó cikksorozat, melynek állításai – sommásan – a következők voltak:

– Sipos Orbán egyszer sem szólalt fel a parlament plenáris ülésein, vagyis semmittevéssel tölti a közpénzből díjazott munkaidejét

– ehelyett látványpolitizálásba kezd, cikkeket ír, gyűléseket szervez, egyesületeket alapít, holott a Jászkunság igazi érdekét, a megyerendszer tervezett kialakítása után a területi integritásának megőrzését az országgyűlésben mozdíthatná elő

– hozzá hű csatlósokkal veszi körül magát, akiket fontos pozíciókba juttatva klientúrát épít

– köpönyegforgató: elárulja pártja korábbi eszméit ('48-as alapok), és közeledik a kormánypárthoz

– előkerül az árulás ősrégi toposza: az őt felkaroló – tehát a politikai életbe bevezető

Pethes Józsefet elárulja, és egy másik balpárti jelölt megválasztását eszközli ki Pethes régi kerületében, az árokszállási választókörzetben 1872-ben

A lejáró kampány mesterien kitervelt volt: a lap előzőleg két részes életrajzot közölt Sipos Orbánról, amelyben a szerző az eltérő pártállástól függetlenül méltatta Sipost az érdemeiért, lévén, hogy a dicsőségnek nincs pártállása, és a nemzetet szolgáló dicsőséget érdemel. Ezután kezdődtek Szőllősi virágnyelven írt cikkei, amik a kor emberének minden bizonnyal dekódolhatóak voltak, majd ezek után egy-egy számmal jelentek meg Turcsányi írásai a helyi pártéletről, amelyekben mintegy feloldotta Szőllősi előző számban hagyott rejtjeleit, és leírta ugyanazt szofisztikáltabban, kevesebb transzcendens-moralizálással. Kampányuk olyan hatással bírt, hogy a cikksorozatot egy alkalommal meg is kellett szakítania Szőllősinek a háttérben ellene és a lap ellen szerveződő politikai nyomásgyakorlás miatt, melyet az említett írások váltottak ki. Hogy ez is a kampány része volt-e, mintegy demonstrálni (eljátszani) a Balközép irányította város korrupcióját és elnyomását, nem lehet tudni, ahogy a cikksorozat hatásáról sincsenek adataink.

(folytatás a 10. oldalon)

(folytatás a 9. oldalról)

Sipos a városi vezetés több döntésével nem értett egyet. 1871-ben a Pintér Mihály vezette városi tanács megvonta a gimnáziumtól az addig neki folyósított összeget a város financiális gondjaira és korábbi felajánlásaira hivatkozva, amely döntés ellen nyilvánosan kikelt Sipos elvbarátja, Koór János, a Balközép helyi elnöke. Sipos 1873-ban szűk egy évig helyettes polgármesterként is tevékenykedett, de a tanács többségével való véleménykülönbség miatt az év végén lemondott erről a tisztségről.

Konklúzió (helyett)

Sipos Orbán a város ünnepelt politikusa volt 1865-ös első megválasztása óta, jelentős sikereket ért el az országgyűlési választásokon, és ellenzéki képviselőként – más ellenzékiekkel együtt – kijárta a Hatvan-Jászberény-Szolnok vasútvonalat, és egyéb haladó kezdeményezések (bank, múzeum stb.) élére állt városi és kerületi szinten egyaránt. Releváns politikai kapcsolati tőkével rendelkezett: a jászkun kerületi balpárt elnöke, megválasztott, de visszalépett alkapitány(-jelölt) volt. Korábbi sikerei alapján két lehetséges karrierfolytatás bontakozott ki előtte:

1. A választók bizalmát bíró, már ellenzékiként is eredményesen lobbizó országgyűlési képviselőként, a pártfúzióval ezentúl kormánypártiként politizálva még hatékonyabb kijáró embere lehet a jászberényieknek.

2. A jelentős kerületi ismeretséggel rendelkező, alkapitány-választási előélettel rendelkező kerületi képviselő regionális politikusként folytatja, ahol a formálódó új vármegyében próbál magának és a városnak is minél jobb pozíciókat szerezni.

Mint közismert, Sipos az utóbbit választotta. De ehhez hozzá kell tenni néhány észrevételt.

A magyar közigazgatási rendszer reformjának ismertté vált tervezetei alapján az semmi jóval nem kecsegtetett Jászberény számára. Egy ilyen politikai közhangulatban, amikor fel kívánták számolni a még Kossuth által is feudális csökevénynek nevezett jászkun különállást, egy alkapitányi pozíció a biztos bukás, de legalábbis a teljes eredménytelenség záloga volt. Ráadásul az új vármegyehatárokra országgyűlési képviselőként nagyobb ráhatása lett volna Siposnak, aki már bizonyította érdekérvényesítő képességét. Ennek ellenére mégsem indult, vagy nem indították.

Emléktábla a Jász Múzeum falán ***Fotó: Bugyi Gábor***

Nem kizárt, hogy Sipos későbbi tervei között szerepelt a regionális politikai szerepvállalás, ahogy az sem kétséges, hogy a kerületeknek is volt igénye rá. De ha Sipos alkapitány akart volna lenni, akkor lemondhatott volna országgyűlési mandátumáról akkor is, amikor már biztos a megválasztása. De ő nem is indult parlamenti képviselőnek, vagyis ha megválasztották volna alkapitánynak, ha nem, ő kiszállt – vagy kiszállították – ebből a játékból. Szervezetszociológiailag azt is mondhatnánk, hogy felfelé buktatták, ami csak a városi és kerületi képviselőségéhez képest igaz egyértelműen, országgyűlési mandátumához képest kérdésesebb. Igaz, hogy alispánból (ami 1876 után az alkapitányi tisztség helyett lett) kevesebb volt, mint parlamenti képviselőből, mégis ez gyakorlatilag egy bürokratikus szolgafunkció, még annyi szabadsága sem volt, mint egy szabad mandátumú honatyának.

A monolitnak tűnő Balközép-klientúra megbomlott az 1870-es évek közepére, hiszen azt két dolog tartotta össze: a Bach-rendszer alatti politikai inaktivitás (és a hivatalvállalók megvetése), valamint baloldali-liberális credo (emancipáció, modernizáció stb.). A táborok nagy alakjai (Balközép: Pethes József, Halmay József; Deákpárt: Muhoray János, Mizsei István, id. Tarnay Károly) azonban kiöregedtek, a liberális vezéregyéniségek közül többen (Oláh Gyula, Orbay Antal, Horváth Farkas) elköltöztek, a politikai elit új nemzedéke pedig meg kívánta haladni az ideológiai szembenállást, belátva, hogy a pozíciójuk közjogi koncepciók nélkül is biztosított: egyrészt a virilizmus, másrészt a szűk választójog miatt. 1873-tól a kétszáz fős testület fele jövedelmi alapon (adózási cenzus) lett képviselő (ők voltak a virilisták, a legnagyobb adófizetők), és a másik fele is egy kb. 1000 főt megmozgató választás alkalmával szerzett mandátumot. A helyi elitek kiegyezése mintha kicsinyítő tükre lett volna az országos politikában zajló eseményeknek. Az ideológiai alapállás feladása magával hozta az intellektuális renyheséget, a politikai belterjességet és végső soron az öncélú hatalomgyakorlást és a korrupciót. Ebben az új struktúrában a progresszív Sipos Orbánnak nem maradt hely, a város hagyományos elitrétegei – saját vagy családjaik korábbi politikai tevékenységétől vagy vélekedésétől függetlenül – akklimatizálódtak az új helyzetbe, és folytatták évtizedes-évszázados szociokulturális tevékenységüket: a városirányítást. A feltörekvő középrétegek, akik olykor legalább olyan ellentmondásosak voltak, mint a hagyományos elit tagjai, egyik kiemelkedő alakja, Sipos Orbán pedig kilépett a jászberényi politikai mezőből.

BIBLIOGRÁFIA
Levéltári források:

MNL JNSZML V-1 Mezővárosok, rendezett tanácsú városok, községek. Jászberény Város Levéltára. Képviseleti gyűlések jegyzőkönyve (1867–1875).

MNL JNSZML V-1 Mezővárosok, rendezett tanácsú városok, községek. Jászberény Város Levéltára. Tanácsülési jegyzőkönyvek (1867–1875).

Képviselőházi irományok. 1861. 1865. 1869. 1872. 1875. In *Országgyűlési dokumentumok.* http://www3.arcanum.hu/onap/opt/a110616.htm?v=pdf&a=spec:start
(Letöltve: 2014. szeptember 5-10.)

Sajtó:
Jász-Kunság. I–VIII. évf. (1968–1975)
Jászkun Ellenőr. I. évf. (1975)
Jászkun-Figyelő. I–II. évf. (1972-1973)
Jászkun Polgár. I. évf. (1974)

Szakirodalom:
Arató Antal 1974. A jászsági sajtó története [doktori disszertáció]. s.l.

Blénessy János 1940. Jászberény életrajza a kiegyezés utáni évtizedekben. Jászberény.

Cieger András 2000. Magyarország politikai kultúrája a dualizmus időszakában. In Múltunk 45. 2000/3. Napvilág Kiadó, Budapest.

Cseh Dániel 2014. Jászberény politikai élete a dualizmus első évtizedében (1867–1876). In Jászsági Évkönyv 2014. Jászsági Évkönyv Alapítvány, Jászberény. 90–104.

Cseh Géza 1988. Országgyűlési választási mozgalmak Jászberényben a kiegyezéstől a millenniumig. In Zounuk 3. Szolnok Megyei Levéltár, Szolnok.

Fodor Ferenc 1942. Berény. In Uő: A jászság életrajza. Szent István Társulat, Budapest, 426–469.

Mazsu János 2002. A kiegyezés megítélésének változásai a magyar történetírásban. In Debreceni Szemle, 2002/4. Debreceni Szemle Alapítvány, Debrecen.

Papp Izabella 1996. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye első alispánja: Sipos Orbán (1835-1926). In Zounok 11. Szolnok Megyei Levéltár, Szolnok.

Sugárné Koncsek Aranka 2003. Jász történelmi arcképcsarnok. (2. átd. kiad.) Jászberény.

Szabó Pál Csaba 2006. A magyar állam története 1711-2006. Bölcsész Konzorcium, Budapest.

Szente Zoltán 2010. Kormányforma és parlamentáris kormányzás a XIX. századi európai és a dualizmus kori magyar közjogban [doktori disszertáció]. http://real-d.mtak.hu/403/4/dc_42_10_doktori_mu.pdf (Letöltve: 2015. 08. 14.)

Szinnyei József 1908. Magyar írók élete és munkái XII. (Saád–Steinensis). Hornyánszky, Budapest.

Cseh Dániel történész

Népek és leletek Fülöpszállás területén a kunok előtti időkből

Fülöpszállás alapítási idejét általában 1124-re teszik a történetírók. Ekkor telepítette le a kunok első hullámát II. István a Duna-Tisza közi gyéren lakott, egyes kutatók szerint részben lakatlan pusztákra. Ezzel az évszámmal kezdődik a községről szóló krónikák sora.

Mégis nehéz elképzelni, hogy a kunok bejövetele előtt Fülöpszállás mai területén, ezen a Duna egykori árterületéből kiemelkedő enyhe magaslaton, emberi életnek kedvező területen nem laktak volna az előző korok népei. A Nemzeti Múzeum és a Kecskeméti Katona József Múzeum is rendelkezik olyan régi tárgyakkal, leletekkel, melyek bizonyítottan e tájról származnak a kunok bejövetele előtti időkből, de számtalan nem ásatásból származó szórványlelet is előkerült a község területén és határában.

1994-ben községünkbe is bevezették a gázt, a megásott árkokból előkerült cserépmaradványok igazolják az 1124 előtti ember jelenlétét. A Felső-Kiskunsági Emlékház őrzi a szórványleletek jelentős részét. A korszakok feldolgozásában egyaránt figyelembe vettem az ásatásokból származó leleteket, melyek a hitelességet bizonyítják, és a szórványleleteket, melyek hitelesnek nem tekinthetők, de meg vagyok győződve helyi előkerülésükről, így kiegészítik, megerősítik a régészek állításait.

A ***Jégkorszak*** utolsó időszakában a Duna-Tisza közét gazdag élővilág népesítette be. Mamut, gyapjas orrszarvú, ősbölény, a szarvasmarha őse, az őstulok, ős gímszarvas élt e tájon. Mind kihaltak, de csontmaradványaik vallanak egykori jelenlétükről. Ebből a korból a Felső-Kiskunsági Emlékház őriz egy ősbölény koponyájának felső részét mindkét szarvával, mamut alsó álkapcsát egy foggal. Ezeket 1927-ben a Dunavölgyi Főcsatorna ásatásakor találták. Őstulok szarvakat hoztak be az iskolások a Büge tájékáról, és még többládányi e korból származó csonttöredék gyűlt össze különböző helyszínekről.

Az ***Őskor*** emberének keze nyomát viselik azok a kőbalta-töredékek, melyek a Hármasi környéki homokbányából kerültek elő 1994-ben az 52-es út kiszélesítésekor. Talán ez a legrégibb ember alkotta lelet, (szórvány), mely Fülöpszállás mai területén előkerült. Az őrlőkövek, pattintott szakócák lehetnek az őskor, vagy az újkőkor termékei egyaránt.

A ***Neolitikum*** emléke viszont az a szépen csiszolt kőbalta, melyet a József Attila utca 11-es számú ház kútjának ásásakor került felszínre. Bámulatosan precíz munka az időszámítás előtti VI-V. évezred időszakából. Elkészítése hosszú hónapokat, talán éveket vehetett igénybe, míg a fadarabok és homokszemcsék segítségével átfúrta és simára csiszolta az őskori mester. Hogy milyen jelentősége lehetett egy ilyen átfúrt kőbaltának a kor embere életében, akkor érthetjük meg igazán, ha arra gondolunk, hogy ez volt a leghatásosabb fegyvere a vadállatokkal és egymással vívott küzdelmekben.

A Soltszentimre irányában lévő Kápolna domb környékén egy rom épület sárfalába döngölve találtam egy különös ülő női szobrocskát (fejhiányos). Az egyiptomi ülőszobrokhoz hasonlító, hazánkban szokatlan stílusú és anyagú szobrocskát talán valamelyik vándor nép hozta magával, vagy római légiókkal való csaták zsákmánya lehetett. Több szakember véleménye szerint a bronzkorban készült, a kun-szobrokhoz hasonlatos, talán ázsiai eredetű.

A ***Bronzkor*** taglalásakor áttérhetek a dokumentált leletek ismertetésére, melyeket már a muzeológusok tanulmányira hivatkozva állítok sorrendbe. E tárgyakat a fenn említett múzeumok őrzik, a Felső-Kiskunsági Emlékházban csak fotóik láthatók.

Az időszámításunk előtti második évezred utolsó harmada hagyta ránk a késő bronzkori településünk első, kétségtelenül legnagyobb jelentőségű leletét, a megyénk területén ez idáig talált legszebben, legdíszesebben megmunkált bronz kardot, mely a kor kereskedelmi és kézműipari fejlettségéről árulkodik. Mozsolits Amália: „A Kecskeméti Múzeum két bronz kardja" című tanulmányában a következőket írja a bronzkardról: *„… a keszthelyi kardtípushoz tartozó fülöpszállási kardot a Duna-völgyi főcsatorna közelében egy kis dombtetőn mélyszántás közben találta Bíró Lajos, mintegy száz méterre a Biczó tanyától délre. A szépen díszített kard dr. Matus Gyula orvos adományaként került a Kecskeméti Múzeum tulajdonába. H:71.5 cm, a markolati*

(folytatás a 12. oldalon)

(folytatás a 11. oldalról)
rész SZ:2.3 cm, a penge legnagyobb szélessége felső harmadában:4.8 cm…"

Mozsolits dolgozata szakmailag kimerítően részletezi a ritka leletet. A területre kivonuló régészek jelentése szerint: *„… a helyszínen jelentéktelen számú bronzkori cserép és bizonytalan korú állatcsont volt… ."*

A ***szarmaták***, ez az iráni eredetű lovas nép, Krisztus születése utáni években érkeztek a vidékünkre. Több hullámban jöttek, az első csoportjukat jazigoknak nevezzük, de ezek zöme tőlünk észak-keletre telepedett le. A következő hullámba érkező szarmata törzsek viszont itt szálltak meg, mintegy négyszáz évre. Ez a szkítákkal rokon nép nem jószántából került a Duna-Tisza közére. Ekkor már javában tartott a keleti népek nyugatra vándorlása, és ez az áramlat sodorta ide ezt a nomád, szekérlakó népet, rideg állataival együtt. A Dunánál azonban megálljt parancsolt az akkor erős Római Birodalom keleti határa. Talán sohasem tolongott annyi nép a Duna-Tisza közén, mint ez idő tájt, ugyanis a nagy vándorlás itt tétován megtorpant. Se nyugatra nem lehetett tovább vonulni, se vissza keletre, ahonnan újabb néptömegek érkeztek, nem volt út.

Ptolemaiostól, a korabeli földrajztudóstól tudjuk, hogy a szarmatáknak négy jelentős települése volt a Duna-Tisza közén. A jelenlegi fülöpszállási tájéknak csupán kisebb létszámú népcsoport jutott, inkább nomád szálláshelyként lakták. Sírleleteik a magukkal hozott keleti fegyverekből, keleties stílusú ruhaviseletről árulkodnak. Csak a vezető réteg, főleg nőtagjainak sírjában találtak a régészek gazdag leletanyagot, a szálláshelyek lakóinak sírmellékletei szegényesek. A szarmaták e tájon tartózkodását az 1-4. századra teszik a történészek.

Fülöpszállás dél-nyugati határában az Akasztó község irányába eső határrészen a földmunkák során szarmata-kori sírok kerültek felszínre. Leletmentő ásatást azonban munkaerő hiányában elvégezni nem lehetett. De nemcsak a falu határában fordulnak elő szarmata-emlékek, hiszen a település központjában 1963-ban az iskola tankertjében a hidroglóbusz felállításakor négy szarmata-kori hulladékgödröt talált a helyszínre érkező H. Tóth Elvira. Ez a terület a község legmagasabban fekvő része, itt még jelentős leletanyag rejtőzhet a föld alatt különböző korokból.

A **hunok**, Attila népe, a 4. században özönli el az Alföldet. Részben leigázza, részben magába olvasztja, vagy a Duna túlsó partjára kergeti az itt élő szarmatákat és egyéb őslakókat. A hunok uralma az 5-6. században meghatározó volt ezen a tájon, de jelenleg nincs tudomásunk arról, hogy Fülöpszállás közelében hun emlékek kerültek volna elő.

Avarok érkeztek Belső-Ázsia irányából a 6. században, mely török-tatár eredetű nép volt. Szintén nem jó kedvükből jöttek, sokkal inkább a harcos türk törzsek barátságtalan nyomására. Az újabban érkező nagytömegű nép már nem állt meg a Dunánál, hanem elárasztotta a Kárpát-medencét. Ez a relatív túlnépesedés a lakosság jelentős részének állandó letelepedését hozta következményeként.

Téli szálláshelyeket építettek és tulajdonképpen a földművelő és állattartó gazdálkodás megteremtői voltak e tájon. Kitűnő minőségű szürke kerámiát készítettek, mely jelentős kereskedelmi cikknek számított életükben. Ezen szürke kerámiák nem ritkák Fülöpszállás területén. Fémmegmunkálásukban a keleti motívumok kapnak jelentőséget. Kada Elek a 19. század végén Fülöpszállás déli részén avar kori leleteket ásott ki. Ez a leletanyag a Magyar Nemzeti Múzeumban van elhelyezve.

1960-ban hadgyakorlat alkalmával a községtől mintegy 4,5 km-re délnyugatra két avar kori sírra és tűzhelymaradványokra bukkantak. Fülöpszállástól délre földmunkával elpusztult temetőből jellegzetes késő avar lelettöredéket gyűjtöttek be a Kiskunság Tsz területén.

1968-ban a Soltszentimrei út és a Kelebiai vasút közötti területen az ún. Mádi doktor szőlője helyén a Kiskunság MgTsz szőlőtelepítés céljából talajegyengetést és mélyszántást végzett. Ez alakalommal a 8. századból származó avar temetőrészt pusztítottak el. A helyszínre kiszállva a felszínen kézzel formált és félkorongon készült edények, orsógomb, indásvégű nagyszíjvég, áttört növényi díszű csüngős veretek, kard- és késtöredékek, mellette néhány ló- és emberi csontot találtak a régészek. A területet már valószínűleg korábbi szőlőtelepítéskor tették tönkre.

A **rómaiak** és a Duna bal partján élő népek között évszázadokon át sajátos kapcsolat alakult ki. Hol gyilkolni-rabolni, hol kereskedni jártak át egymás földjére. Ennek emléke az érem-lelet, melyet 1866-ban találtak Fülöpszálláson. Erre a sajátos kapcsolatra emlékeztet a híres római eredetű Victoria-szobrocska is, melyet községünktől délre az akasztói pusztán találtak, melyet a kecskeméti Katona József Múzeum őriz. 1976-ban a Vörös Csillag MgTsz földjén a szövetkezet Szabadszállástól délre fekvő majorában kocsi mosóhoz készített szikkasztó gödör ásásakor két különálló ellentétes tájolású sírra bukkantak. A 120 cm mélyen fekvő déli-északi tájolású férfi csontváz mellől egyebek között vaskard töredékeit és Antonius Pius ezüstérmet gyűjtöttek össze a régészek.

Mint az említett példákból láthatjuk, Fülöpszállás mai területén és környékén a bronzkor embere, majd a szarmaták, jazigok, hunok, avarok, hogy csak a nagyobb embercsoportokat említsem, egymást követve, váltva, összekeveredve, de itt éltek. Bizonyára voltak hosszabb, rövidebb idők, amikor lakhatatlanná vált az egész régió, de ez a lakhatatlanság sem lehetett abszolút mértékű. Ezen összekeveredett nációk maradványai, leszármazottai jelentették az őslakosságot a magyarság honfoglalása idején.

A honfoglalás után fehérvári egyházi birtok volt a mostani Fülöpszállás környéke, a mai település helyét Lodorf földjeként említi egy korabeli térkép. Árpád népe azonban az eddigi kutatások szerint nem szállta meg községünk mai területét, talán, mert a túlzottan vízjárta vidéket jelentősebb számú állattartásra nem tartotta alkalmasnak. A kunok első bejövetelekor 1124-ben II. István e gyéren lakott vidéket jelölte ki a tőle szálláshelyet kérő kunok részére. A kun nép a kezdeti beilleszkedési nehézségek után megkedvelte ezt a hol vizenyős, hol homokos, hol szikes, máshol pedig kitűnő termőtalajú vidéket, és a mai napig ragaszkodik hozzá, mint szűkebb hazájához.

Felhasznált irodalom:

Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai, Budapest, 1909

Horváth Attila – H. Tóth Elvira – V. Székely György: Elődeink a Duna-Tisza közép, Kecskemét, 1988

H. Tóth Elvira: Négy évtized régészeti kutatásai Bács-Kiskun megyében (1949-1989) In: Cumania XII. Kecskemét, 1990. 81-236.

Régészeti kutatások Bács-Kiskun megyében 1960-1971. In: Cumania I. Kecskemét, 1972. 235-261.

Fülöpszállási Székely Gábor
helytörténeti kutató

XXI. Jász Világtalálkozó Jászalsószentgyörgyön

Idén a Jászság egyik legkisebb települése, Jászalsószentgyörgy adott otthont a Jász Világtalálkozónak július 18-19-én. Az elszármazott, kirajzott, és otthon élő jászok legnagyobb ünnepe a hagyományokat követve ezúttal is főpapi szentmisével vette kezdetét. A jászalsószentgyörgyi Szentháromság Plébániatemplomban dr. Ternyák Csaba egri érsek prédikációjában fontosnak nevezte, hogy a múltból merítsünk erőt a jövő feladataihoz. Ehhez évről évre visszatérő alkalom, hogy Isten színe előtt végiggondoljuk a jász nép történetét és Isten áldását kérjük.

A szentmisét követően a templom elől huszárok felvezetésével indult a települések látványos felvonulása a Fő úton a díszünnepség helyszínére, a Vadasparkba. A menetben a földrajzilag a Jászságot alkotó településeken kívül a távolabbi jász falvak – Jászkarajenő, Jászszentlászló, Lajosmizse, Pilisjászfalu és Újireg –, továbbá a kis- és nagykun települések képviselői is ott voltak. A nagyszínpadon Csomor Csilla színművésznő röviden bemutatta az érkező településeket, és köszöntötte a rendezvény vendégeit.

Szarvák Imre, a vendéglátó település polgármestere kitüntetésnek nevezte, hogy települése 1999 után másodszor rendezhette meg a világtalálkozót, amely a szülőföldhöz kötődést erősíti és a hagyományok megélését jelentő közösségi élmény.

Rákossy Balázs államtitkár Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter nevében köszöntötte az ünnepséget, és a jász összetartozásban, hagyománytiszteletben megnyilvánuló hazaszeretet példaértékét emelte ki. Ez azért fontos, mivel őseink emléke, a hozzájuk kapcsolódó mítoszok a nemzeti identitás alapjai.

Kovács Sándor, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés elnöke a kunok és jászok sorsközösségét hangsúlyozta, és az ebből fakadó testvéri szeretetüket.

Pócs János, a térség országgyűlési képviselője a Jászmagyarok együttes egyik dalszövegét idézte, utalva arra, hogy az Országgyűlésben 2014. február 4-én ezzel ünnepelték a Jászkun Redemptio országos emléknappá nyilvánítását.

Jakab István, az Országgyűlés alelnöke méltatta a jászok hagyományőrzését, múlttiszteletét, jövőt építő törekvéseit. Üzenetük arról szól, hogy a hit elegendő erőt ad ahhoz, hogy nemzetünket megtartsuk, értékeinket megőrizzük és azokat gyermekeinknek továbbadjuk.

Az elszármazott jászok nevében dr. Törőcsik Mária, a Pécsi Tudományegyetem professzora beszélt. Jászalsószentgyörgyi emlékeire utalt, amelyek meghatározóak voltak személyisége kialakulásában. Fontos örökségnek nevezte a jász nyakasságot és tartást, az ebből fakadó megbízhatóságot, a kimondott szó tiszteletét.

Az idén is kinyílt a Jászok Nagykönyve, amelybe elsőként Szarvák Imre és dr. Dobos László, a Jászok Egyesületének ügyvivője írta be a nevét.

Dr. Dobos László ebben az évben is átadta az immár 24. alkalommal odaítélésre került Jászságért Díjat, a vele járó nettó 1 millió forinttal. A kuratórium döntése értelmében a díjat idén megosztva kapta Gubicz András, emeritus jászkapitány és felesége, Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet életpályájuk elismeréseként. Értékőrző, értékgyarapító tevékenységük messze túlmutat városuk, Jászkisér határain. 2001-ben elkészíttették az 1745-ben Mária Terézia által a jászoknak adományozott redemptiós zászló másolatát, melyet a Jász Múzeum őriz.

Az ügyvivő bejelentette azt is, hogy a Jászsági Civil Vándordíjat az idén a Déryné Vegyeskar érdemelte ki. A díj ünnepélyes átadása ősszel lesz.

Borbás Ferenc leköszönő jászkapitány, regnáló jászkun főkapitány dicsérőleg szólt a világtalálkozó színvonaláról, kiemelve az elismerést méltán kivívott jász összefogást és hagyományőrzést.

Talált József jászkapitány ünnepélyes eskütételét és beiktatását követően Szarvák Imre jelképesen átadta a XXII. világtalálkozó rendezési jogát Gergely Zoltánnak, Jászárokszállás polgármesterének, aki szeretettel invitált mindenkit városába – 2016 júliusának második hétvégéjére.

A díszünnepség zárásaként a jászsági polgármesterek fehér galambokat röptettek, jelezve az együttműködés és összefogás fontosságát.

A színes programokkal teli napot Keresztes Ildikó koncertje, tűzijáték és a Jászmagyarok együttes koncertje zárta.

A világtalálkozóhoz idén is több érdekes kiállítás kapcsolódott. A Községházán Oszvald Nándor aranykoszorús ötvösművész Ősi jászok című tárlata Kertai Zalán illusztrációival a jászok ősének tartott szkíta, szarmata, alán nép kultúrájába engedett bepillantást. A Faluházban jász művészek, iparművészek alkotási várták az érdeklődőket. A Szent György Katolikus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola folyosóján jelenlegi és volt diákok rajzaiból, festményeiből összeállított kiállítás volt látható. Az 1825-ben épült és felújított Erzsébet malomban a gabonaőrlés folyamatát tekinthették meg a látogatók. Az udvaron pedig a kovácsmesterséggel ismerkedhettek az érdeklődők.

Ünnepi Szentmise a jászalsószentgyörgyi templomban *Fotó: Bugyi Gábor*

A vasárnap, a hagyományoknak megfelelően, a gasztronómia és a sportolás jegyében telt. A Vadasparkban a Jász Ízek Főzőversenyét rendezték meg, a sportpályán pedig a jász települések csapatainak erő- és ügyességi próbáját tartották. Délután a Jászság Népi Együttes lépett fel, majd a záróünnepséget követően a Balkán Fanatik és a Retro Zóna koncertjével búcsúzott a minden tekintetben kiváló szervezésű világtalálkozó. ***Bognár Mária újságíró***

KÉPES RIPORT
A XXI. Jász Világtalálkozóról

A díszünnepség közönsége *Fotó: Bugyi Gábor*

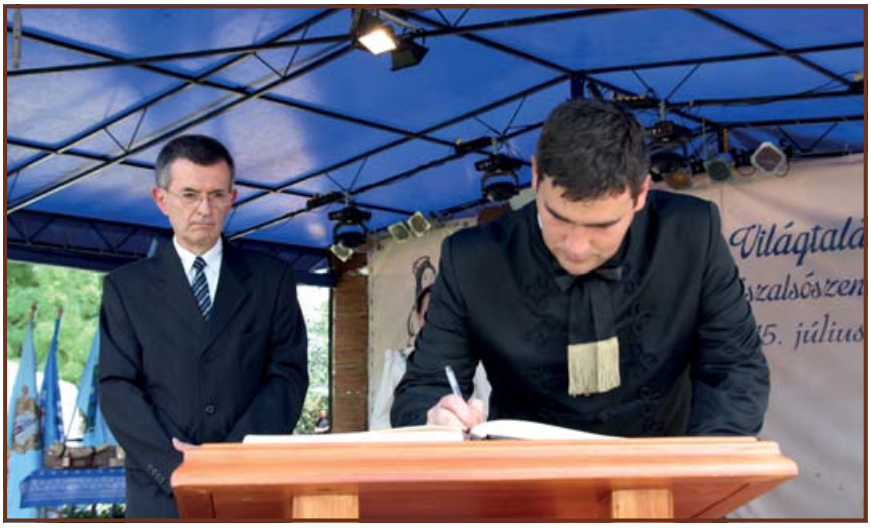

Dr. Dobos László, a Jászok Egyesülete ügyvivője és Szarvák Imre polgármester aláírják a Jászok Nagykönyvét *Fotó: Bugyi Gábor*

Borbás Ferenc jászkapitány beszámol a végzett feladatokról *Fotó: Bugyi Gábor*

Csomor Csilla színművész, a díszünnepség egyik háziasszonya jász viseletben. Fotó: Bugyi Gábor

Jakab István, az Országgyűlés alelnöke Fotó: Bugyi Gábor

Dr. Törőcsik Mária, a Pécsi Tudományegyetem professzora Fotó: Bugyi Gábor

Borbás Ferenc jászkun főkapitány
Fotó: Bugyi Gábor

Talált József, a jászok új kapitánya
Fotó: Bugyi Gábor

Oszvald Nándor ékszerész-ötvös mester kiállításának részlete
Fotó: Bognár Mária

Talált József jászkapitány Molnár Levente, a Jász Bandérium kapitányának kíséretében *Fotó: Bugyi Gábor*

Párban. Részlet a Jászság Népi Együttes műsorából *Fotó: Bathó Edit*

A jászkarajenői Népdalkör jász viseletben *Fotó: Bathó Edit*

Gubicz András és Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet Jászságért Díjas

„A Jászságért" Alapítvány kuratóriuma 1/2015. sz. döntésével a Jászságért Díjat, s a vele járó 1.000.000 forint elismerést megosztva Gubicz András em. jászkapitány és neje, Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet (Jászkisér) részére ítélte oda, életpályájuk elismeréseként. A díj átadására Jászalsószentgyörgyön, a XXI. Jász Világtalálkozón került sor.

Gubicz András és Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet a Jászságért Díj átvételekor

Gubicz András 1937-ben született Jászkiséren. Középiskolai tanulmányait a jászapáti gimnáziumban végezte. A Debreceni Agrártudományi Egyetemen 1961-ben szerzett agrármérnöki diplomát. Első munkahelyéről, a jászberényi Gépállomásról rövidesen a jászkiséri Kossuth Termelőszövetkezethez került. Itt végigjárta a szakmai ranglétra minden fokát. Nyolc éven át a tagság bizalmából elnökként irányította a szövetkezetet.

1963-ban kötött házasságot, 1966-ban leánygyermekük született. 1988-ban megözvegyült. 1995-ben házasságra lépett dr. Csejtei Erzsébettel.

2000-ben szülőfaluja, Jászkisér felkérte a jászkapitányi feladat ellátására. Tevékenységének elismeréséül Jászkisér 2001-ben díszpolgári címmel tüntette ki. 2002-ben másodszor lett jászkapitány – ezúttal Jászjákóhalma megbízásából.

Dr. Csejtei Erzsébet gyógyszerész családban született Hajdúnánáson. Gyógyszerészi diplomáját a budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetemen szerezte meg 1972-ben. Kezdetben debreceni és székesfehérvári patikákban dolgozott. Leányai 1977-ben és 1980-ban születtek. 1979-ben került pályázattal a jászkiséri gyógyszertárba. Válása után ismerkedett meg második férjével, Gubicz Andrással. Munkája és közösségi áldozatvállalása révén hamarosan kivívta a település lakóinak megbecsülését. Gubiczné dr. Csejtei Erzsébetnek – aki több cikluson át volt tagja a helyi képviselőtestületnek – Jászkisér városa 2011-ben díszpolgári címet adományozott.

Közös hagyományápoló tevékenységük eredménye a Jászkisériek Baráti Egyesülete megalapítása, a helyi Búzavirág Népdalkör létrehozása. Támogatásukkal valósult meg a budapesti Váci utcában a Gubicz András egykori gépgyára helyét megörökítő emléktábla. Jászkisér várossá válásának fontos állomásai voltak kezdeményezéseik: a Rákóczi szobor avatása, a redemptiós emlékmű létrehozása, az aradi vértanúk emlékhelyének kialakítása. 2011-ben az 1950-es években Jászkisérre kitelepítetteknek állíttattak emléktáblát. Aktívan közreműködnek a franciaországi Rákóczi-hagyományok ápolásában.

Értékőrző, -gyarapító tevékenységük messze túlmutat városuk határain. 2001-ben elkészíttették az 1745-ben Mária Terézia által a jászoknak adományozott redemptiós zászló másolatát, melyet a Jász Múzeum őriz.

Még néhány gondolat a fülöpszállási céhekről

A Redemptio 2015. júniusi számában olvashattuk a Kunszentmiklóson élő Székely Gábor barátom írását a fülöpszállási céhekről. Ő bemutatta az 1817-es első kiváltságlevelet. Mint említette, ezt követte egy második céhengedély is Fülöpszálláson.

1823-ban alakult meg a csizmadiák, asztalosok, molnárok, bognárok, kovácsok, lakatosok és kötélgyártók (a latin nyelvű oklevél szerint a „*Cothurnariis, Arculariis Molitaribus Vietaribus Fabris ferrariis et Serariis ac Funificibus*") által szervezett közös céh.

Ez a társaság I. Ferenc magyar királytól 1823 augusztusában kapta meg kiváltságlevelét, melyet a Jász és a Kiskun Kerület 1824. évi augusztusi, Jászberényben tartott közgyűlése hirdetett ki. A latin nyelvű kéziratot, magyar nyelvű záró lappal hitelesítve, I. Ferenc király, Koháry Ferenc herceg és Sermag Henrik gróf írta alá. A magyar nyelvű záró lapot a Jászkun Kerület részéről Mihálkovics József főjegyző erősítette meg aláírásával.

„1824-Eszt. Augusztus 9ik napján a Tekéntetes Nemes Jász és Kis Kún Kerületeknek Jász Berény Városában tartott köz gyűllésökben jelen felséges Koronás Királyunk által Kiss Kún Fülöpszállás Közönsége kebelökben Czéhet tartó Csizmadia, Asztalos, Molnár, Bodnár, Kovács, Lakatos és Kötélgyártó Mestereknek részökre költ kegyelmes Királyi privilegyum felolvastatván publikáltatott. Feljegyzette Mihálkovics József a Tisztelt Tek. Nemes Jász és Kis Kun kerületinek fő notáriusa.

A csizmadia mesterekkel a többiek 1824-ben megegyeztek, hogy két külön céhre válnak szét, és az eredeti szabályzatot az egyik évben az egyik, a másik évben a másik céh őrzi. Később ismét egyesültek, de ennek ideje nem derül ki a fennmaradt jegyzőkönyvből.

A Bács-Kiskun Megyei Levéltárban megtalálható a „Privilegiált Kis Kun Fülöpszállás Helységében Lakozó Kováts, Bognár, Asztalos, Lakatos, Molnár és Kötélgyártó egy Czéhbeli Társaságba összve állott Mester Emberek Protocolluma melly kezdődött az 1825-dik esztendőben."

A Prothocollum (jegyzőkönyv) első bejegyzése az *„Az 1825dik Esztendei Januarius 6dik vagyis Vízkereszt napján…"* tartott céh közgyűlés jegyzőkönyvét tartalmazza. A közgyűlésen *„Szentpéteri Pál Úr Helybeli ord. Notár és egyszersmind Czéh Commissarius…"* elnökölt, ő képviselte a községi elöljáróságot és ő volt a céhek felügyelője (comissariusa).

A céhmester, vagyis a céh első embere ekkor Mádi Sámuel bognármester

volt, jegyzője pedig Somodi János lakatos. A jegyzőkönyv első pontja fölsorolja a céh 1823-as alapítóit:

„Ezenn Protocollummbann mindenek előtt feljegyeztetett az hogy ezenn Nemes Czéhnek Czéhbeli kegyelmes Privilegiumma kiknek a munkálkodása által váltatott…

Pintér József, Ladányi Péter, Puskás György, Lajos Imre, ifju Vas András, Babai István, Henzze János és Kövesi Pál Kováts Mesterek.

Mádi Sámuel, Kotzka György, ifju Varjas István, Mádi István, Kiss János, Bognár Mesterek.

Csősz Mihály, Papp Imre, Halász József és Kováts Dávid Asztalos Mesterek.

Somodi János Lakatos Mester

Mátyás Sándor, Losonczi János és Kazár András Molnár Mesterek.

vagyis a céhlegények felügyelőjének Lajos Imre kovácsot, „szolgáló mesternek" pedig Doba Péter kötélgyártót. (A szolgálómester a céh legfiatalabb mestere volt, a céhmestert segítette feladatai elvégzésében.)

A Prothocollum tartalmazza a remekkészítés szabályait is. E szerint:

„1ör A Kováts Remek meg határoztatott abba, hogy hiba nélkül el készült 5 azaz öt fontos Fejsze, egy harmadfél fontos ásó és egy Lóra 4 új patkó csinálás a felveréssel együtt de olly formában, hogy szegeket is maga tartozik a Remekelő Csinálni még pedig akkor, mikor már a Ns. Céh által ki rendelő Deputtátio ott van.

2or A Bognár Remek meg határoztatott abba, hogy egy első Kotsi Tengelly egész készületestöl amelly készületen

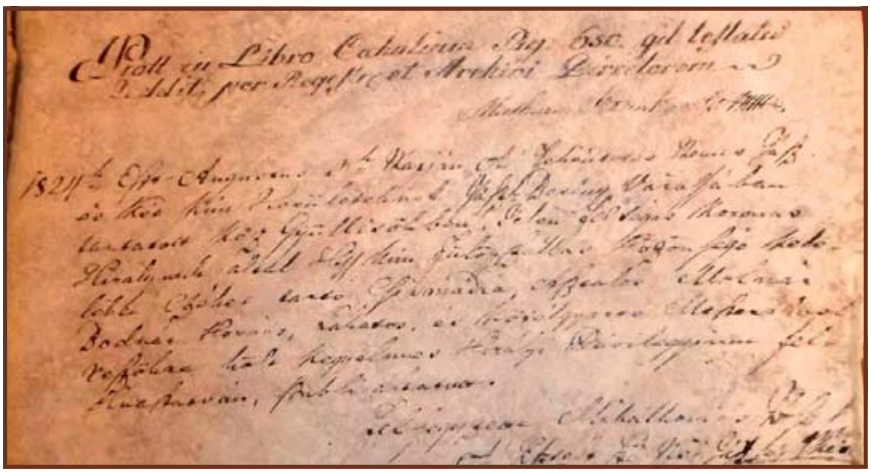

A magyar nyelvű zárólap részlete

Doba Péter és Kotzka István Kötéljártók."

A továbbiakban kiderül a jegyzőkönyvből, hogy *„…A fentebb megnevezett Mester Emberek Czélba vett szándékjokat a Helybeli Csizmadia Mester Emberek megtudván meg kérték ezenn czéhbeli Mester Embereket, hogy álljanak egy Társaságba a Czéhbeli Kegyelmes Artikulusok váltásába, mellyre csak ugyan ezen Nemes Czéhnek Mesterei reá állván egy Társaságban Közös Költségen meg váltották a Czéhbéli kegyelmes Privilégiumot, Mellyre meg kivántatott közös költség reá ment 478 VCz (váltócédula) forint 30 fr."*

A jegyzőkönyv a továbbiakban ismerteti az 1825-ben a céhet irányító tisztségviselők megválasztását. A választást Szentpéteri Pál községi jegyző, *„czéh comissarius"* irányította. Céhmesternek választották szótöbbséggel Pintér József kovácsot, helyettesének Somodi János lakatost, „atyamesternek",

sehol luk ne látszon Csak a Rúd Szárnyának az első végin a Rúd hossza 10 $^{1}/_{2}$ Such. A Tengelly dereka 2 ½ Such és egy Col. A Nyila 1 $^{1}/_{2}$ Such és 1 col.

3or Az Asztalos Remek meg határoztatott abba, hogy subláda vagy Casten vagy egy kihuzó Asztal.

4er A Lakatos Remek meg határoztatott abba, hogy egy vésett ajtóra való vasalás, ugy mint egy pár vésett pánt, akár pedig csigás pánt. Ugyan egy Forgebante Maus Casten vas olivennel sinete Falnval a Kults Székbe pedig egy dupla Tsillag körül (Duppelt Stern) a Kults székbe pedig úgy légyen fel srófolva mind az egész munka pedig ollyan tökéletes légyen mint Remekhez illik.

5ör A Molnár Remek meg határoztatott ebbe hogy 1ször Egy Fogas Kerék 2or Egy nagykerék befogazás kis orsóval együtt a kis orsóval pedig egy mérő buzát vagy akármiféle gabonát le ölletnek karika nélkül 3or Egy uj követ tökéletesen fel készíteni.

6or A Kötéljártók Remekje meg határoztatott abba hogy egy malomhoz való 60 öles kötél a Nehézsége legyen 1- azaz Egy mázsa vékonfonálra az öszve eresztése legyen abstucolva.

A Prothocollumban több érdekes bejegyzést találunk. Ezek közül például a céhmesterré válás módjára a következőket olvashatjuk: *„1848dik Esztendő 10 Febr. napján Hejbeli születésű Szabó Sándor Lakatos minek utánna vándorlását betsületesen el végeztetvén jó bizonyságait elöl mutatván a Remeket amejet a Ns. Céh elébe adott betsületesen el készítte a tábla járást kétszer az 4 forintokat, és a takszát 25 váltó f-t bé fizette valóságos Mesternek bé vétetődött."*

„1851ik évi Február 16kán Helybeli lakos Herpai Máté asztalos miután a rendes vándorlási idejét kitöltötte és a nemes Céh által elibe adott remeket hiba nélkül elkészítette a Czéh szokott esküjét letette, a nemes Czéh előtt a Felséges Királyi rendelet 26 cikkelye szerént, a 10 pengő forintot lefizette, a nemes Czéh által valóságos Mesternek bevétetett. Jegyzette Beke Gábor elnök felügyelő."

E feljegyzésekből jól kitűnik az a három fő követelmény, amelynek teljesítése után válhatott csak valaki céhmesterré. A külföldi, esztendőkön át tartó vándorút, amelyen bővítették szakmai ismereteiket, a mesterremek készítése és a céh pénztárába a kötelező taksa befizetése. Aki ezt nem teljesítette, soha nem válhatott teljes jogú céhmesterré.

A jegyzőkönyvben megtalálhatjuk még a büntetéseket, melyeket a céh tagjaihoz méltatlan magatartást tanúsítókra kiszabtak.

Olvashatjuk azon gyermekinasok nevét, akik a céhmesterekhez kívántak beállni, s azt is, hogy milyen feltétellel állhattak be.

Ebben az éppen 190 évvel ezelőtt megnyitott Prothocollumban 1874-ből való az utolsó bejegyzés.

Végezetül egy érdekes adat: 1854-ben az iparosok és kereskedők száma 89 fő volt településünkön. Ebből az iparosok 77-en voltak:

- csizmadia céh, mesterek száma .. 12
- bognár-kovács céh, mesterek száma 27
- kovács céh, mesterek száma 30
- szabó céh, mesterek száma 8

Összes mester ..... 77 fő

Varga Istvánné Fajszi Mária
magyar-történelem szakos tanár

KÉPES RIPORT a Jászsági Hagyományőrző Egylet Élet a Morgóban című zenés népi játékáról Bugyi Gábor fotóival

A Jász Múzeum kebelében hét éve működő Jászsági Hagyományőrző Egylet minden évben a Múzeumok Éjszakáján mutatja be új műsorát. Így történt ez ebben az évben is. Június 20-án nagy sikerrel mutatták be az *Élet a Morgóban* című zenés darabjukat.

Jászberény jellegzetes társas helyei voltak a 19. század végén, 20. század elején a csárdák, amelyek rendszerint a település szélén állottak, de előfordult belőlük néhány a város belterületén is. A csárdába tértek be megpihenni, éhségüket és szomjukat csillapítani a kereskedők, a vásárosok, az utazó magánszemélyek és családok, de rendszeres törzsvendégei voltak a betyárok és a pandúrok is. A csárdákban mindig élénk, mozgalmas élet folyt. Az oda betérők nemcsak ettek és ittak, de sokat táncoltak, sőt verekedtek is.

Az Egylet új műsora Jászberény egyik híres csárdájának, a Morgónak állít emléket. A Morgó csárda a Kossuth úton állt, s mellé épült 1906-ban a Kossuth iskola, ezért sokáig magát az iskolát is Morgó Iskolának hívták. Az iskola udvarán ma is áll egy régi épület, amely sokáig raktárként, majd technika teremként funkcionált, feltehetően ennek helyén állt egykor a nevezetes csárda.

A forgatókönyvet írta és a darabot rendezte: ***Hortiné Bathó Edit***
(Az egylet műsora megtekinthető a Jász Múzeum honlapján: www.jaszmuzeum.hu)

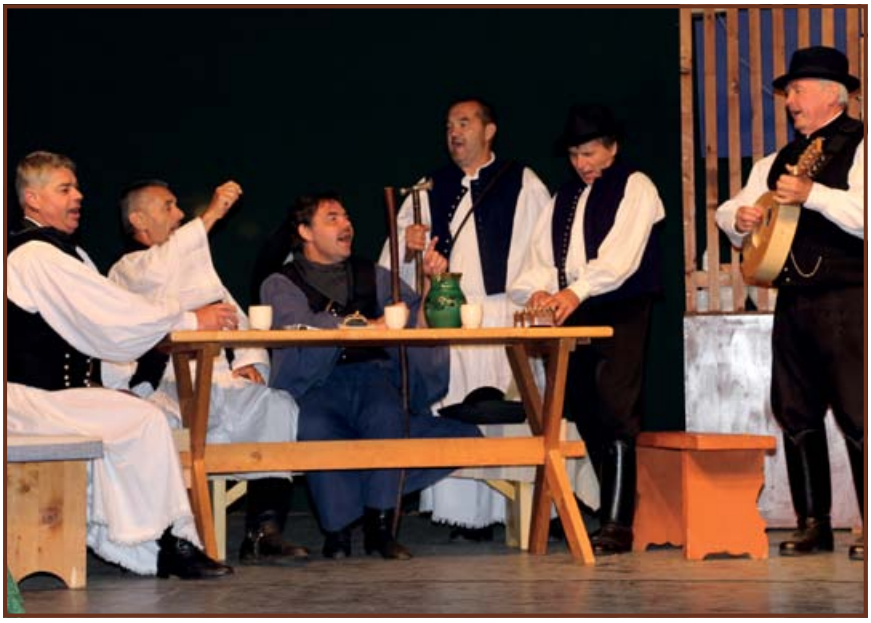

Mulatozó betyárok a csárdában

Eszter és Katus, a csárdás lányai

A pandúrok és Mihály, a csárdás

Derczéné és Örzse, a csárdás felesége

Jankó, a drótos tót és a felesége

A nótárius és családja

A cigányasszony és a nótárius úr

A cigányasszonyok, a nótárius és a felesége

A félnótás Ferkó és Mihály gazda

Batyus asszonyok a csárdában

Molnár János alkotásai Budapesten

A II. Keresztény Színházi Fesztivál keretében volt látható válogatás Molnár János grafikus és festőművész szakrális témájú képeiből Budapesten, az Újszínházban. Molnár János, aki egyedi hangulatú képeiben számos stílust és technikát alkalmaz, húsz szakrális alkotásával volt jelen.

Mária a gyermek Jézussal
Fotó: B. M.

A művész három jellegzetes alkotása jászsági vonatkozású. Ezek középpontjában különböző jász településeken levő vallási témájú szobrok állnak. Ilyen a jászalsószentgyörgyi Szentháromság-szobrot, a Jásziványban lévő Szűz Mária a gyermek Jézussal c. alkotást és a Jászberényben található, a Megfeszített Jézust ábrázoló kép. A jászsági képeken megjelenő szakralitás egyébként az országban bárhol máshol is barokk szobrokon, festményeken hasonlóképpen jelenik meg és mindenhol ugyanazt is jelenti.

A tárlat legnagyobb hatású festménye a Fordított Hármaskép. Ez tulajdonképpen egy formai játéknak is tekinthető, amelyhez mintegy a középkori szárnyas oltárképek szolgáltak előképül. Ilyeneket a 12. századtól kezdve készítettek, nagy képpel középen, két kisebb, fele akkora képpel kétoldalt, amelyeket be lehetett csukni.

Mária ölében Jézussal
Fotó: B. M.

Az aránycsere azt jelzi, hogy a mai világunkban minden megfordult. A kép alakjai elkeseredettek, szélsőségesek, erős vad színekben tobzódnak, nem a templomi képeknél megszokott finom színek jellemzőek. A kép számomra azt üzeni, hogy ilyen borzasztóvá kezd válni a világunk. Igen, a középső képen ott lapuló ördög, mint tudjuk, sosem alszik.

Dörner György színházigazgató szavai szerint is a modern kor mára sok mindent összezavart az emberek fejében, válság válságot követ, ennek hátterében egyebek közt a szétzilálódott és erkölcsileg fellazult eszmerendszerek állnak. Napjainkban a szemünk előtt megy tönkre minden, ha hagyjuk.

A művész hitvallása szerint az emberi létezés lényege a tudat, a test és a lélek harmóniája. A jó képen is ez a harmónia megvalósul, az pedig az egyensúlyból fakad, ami pedig akkor jön létre, ha a képen minden alkotórészből optimális a mennyiség. Se több, se kevesebb.

Molnár János a Fordított hármaskép előtt ***Fotó: B. M.***

A középső a fő kép. Molnár Jánosnál ez az elrendezés fordított, nála a középső kép a legkisebb, rajta felül az angyal, alul az ördög, melyek a Jót és a Rosszat jelképezik.

A művész a Kárpát-haza Galéria Boldogasszony című utazó kiállításán is jelen van Szűz Mária a gyermek Jézussal című festményével.

Bognár Mária újságíró

Laki Ida (1921–2015) emlékezete

Egy kis fehér házikó egy névtelen utcában: Laki Ida szülőháza – már nem lakóházként, de egy új épület műhelyeként áll még Jászjákóhalmán. A Kossuth utat a József Attila úttal összekötő utcában csak ez az egy ház állott hajdan, így nem is lett külön neve – oda lett csapva a Kossuth utcához. Olyan is lett a kezelése: még villanyt sem kapott, amikor azt 1928-ban bevezették a faluba. S lám, milyen a népszerűség: amikor 1968 májusában az első bemutatkozása volt szülőfalujában, a Községi Tanács rögvest bevezette a villanyt is, de még közvilágítási égő is került a ház végére.

Amikor a bátyók után a kislányt is meghozta a gólya a Laki családba, édesanyja után az Erzsébet nevet kapta, második névként pedig az Idát. Sok mindent nem tudott még akkor sem ő, sem a környezete. Hogy nem zsákutca volt ahonnét elindult, azt tudta, hiszen széles utcára futott ki az utca mindkét irányba, de ki gondolt volna akkor arra, hogy művész lesz egyszer a kis falusi lány, akinek édesanyja 93 évet ér meg, ő maga 94-et, férje is 93-at, bátyjai pedig 95 évesen és 102 évesen távoznak a földi világból. 10 évesen még csak azt tudta, hogy szeret rajzolni és hogy milyen veszélyes kiszaladni a széles Andrássy (ma József Attila) útra, ahol úgy elgázolták a szomszéd megbokrosodott lovai, hogy hónapokig az ágyat nyomta.

Édesapjának – kinek elődje Adácsról érkezett a faluba, de a fáma szerint Alattyánból származott a család némi kerülővel – Budapesten lett munkája, így 10 évesen Ida is oda került. A házat nem adták el, bérbe adták ennek-annak, idős korában pedig édesanyja – aki tősgyökeres jákóhalmi Lukácsi volt – hazajött bele lakni. Idának a második világháború után lett lehetősége arra, hogy kézügyességét arra használja, amire korábban is szerette volna: felvették a Képzőművészeti Főiskolára, ahol Kmetty János és Pór Bertalan voltak a mesterei. Üzemekben festett és kiállított, ahogy akkoriban szokás volt, majd magasabb szinten is felfigyeltek rá és művészeti intézményekben is kiállított. Közben családot alapított, férjhez ment Székely Lajoshoz és megszületett a fia, aki a Lacika beteg című kép sztárja lett a szülőfaluban, merthogy közben ott is felfigyeltek a távolra tévedt művész-szülöttre.

Miután bekerült a neve a többkötetes művészeti lexikonba: 1968 májusában Jákóhalmán is megismerhették képeit, melyeket egy hónapon át az új helytörténeti kiállító teremben állítottak ki. Az első bemutatkozás után gyakran megfordult a Jászságban, szülőfaluja mellett más településeken is, sőt 1989-ben nagy sikerű kiállítása volt Szolnokon. Ekkor már a hagyományos, fehér kontúros olajtemperás formát felváltotta a NYÁK (= nyomtatott áramkör) lemezek, mint az öröknaptár motívum alapelemeinek felhasználása.

1988-ban azzal lepte meg a Községi Tanácsot, hogy 50 képét felajánlotta falujának, többek közt egy képtár céljaira. A rendszerváltozás zűrzavarában ez csak 12 évvel később valósult meg, de a Laki Ida Képtár azóta is a község egyik turisztikai vonzerejét képezi, az alkotó pedig megkapta a díszpolgári címet is, és kétszer a Jászjákóhalmáért kitüntetést is.

Laki Ida festőművész

Amíg tudott – még néhány évvel ezelőtt is – személyesen lejött nyári időszakban Budapestről szinte minden vasárnap a menetrendszerinti pesti busszal, és személyesen kalauzolta, kínálgatta különböző csipegetni valóval a látogatókat. Amikor pedig már nem tudott – a képek indultak vándorútra. Ez év januárjában – 94. születésnapja alkalmából – a jászberényi Szikra Galériában volt látható a Hónap képe keretében a képtárból kölcsönzött anyag, miközben a község új vezetése – Terjéki Tünde polgármester asszony vezetésével – budai lakásában köszöntötte a művésznőt.

Köztünk – inkább viccelődés formájában – többször elhangzott, hogy a névtelen utcának nem adunk nevet, mert az majd valamikor nagy szülöttének a nevét fogja viselni. Ma már nemcsak ez az egy ház van az utcában, épült oda három új ház is. Sajnos eljött az az idő, amikor az ígéret realitássá vált: remélhetően a községvezetés hamarosan dönt a Laki Ida utcanévről.

Fodor István Ferenc szakkörvezető

Verselő jászok

EMLÉKEZTETŐ
A „JÁSZNAPOK"
ALKALMÁVAL

Hagyomány, hagyomány,
mit jelent ez nekünk?
A múltat, a gyökeret, mesét,
legendát, – amire emlékezünk?

Amiből erőt merítünk,
hogy a rohanó világ
ne sodorjon minket,
mint tollpihét, a borzalmain át.

Jászok világa ma is
biztonság nekünk,
hőseink, őseink itt kell
hogy éljenek velünk.

Hőstettük, bátorságuk a
napjaink minden percét
úgy itassa át, hogy forrongó
világunkban ne veszítsük el
a biztonságunk szilárd talaját.

Szabadságvágyuk, szorgalmuk
legyen példakép nekünk.
A dalaikra, szokásaikra
örökké emlékezünk.

Szabadság, szülőföld,
Isten és Haza
legyen minden jásznak
a legfőbb gondolata.

Megtartó szülőföld,
a lankás alföldi táj…
- légy bármely pontján a világnak,
mindig visszavár.

Nem üres kézzel, de ajándékkal
- ha olykor visszatérsz,
legyen benne becsület,
hűség, tudás és a jobbítás
iránt vágyad mindenképp.

Hagyomány, ha jász is…
benned oly erős legyen,
hogy századunk minden baján
győztesen kelj át,
mint Jézus tanítványai
a háborgó tengeren.

Pesthidegkút, 2015
Magyar Ari

Gömöri túra Rimaszombattól Rimaszombatig

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége jászberényi szervezete meghívására a szlovákiai Rimaszombat küldöttsége (Rigó László alpolgármester, valamint a Rákóczi Szövetség Boldogvölgyi Helyi Szervezetének vezetői) 2015. március 16-án látogatást tett Jászberényben.

A látogatás viszonzásául 2015. április 23-án ők hívtak meg bennünket, és gömöri túrát szerveztek részünkre. Kitűnő programot állítottak össze, azonban a Magyarországon folyó útlezárások következtében kb. egy órás késéssel érkeztünk Rimaszombatra, így a betervezett program egy részét törölni kellett. Idegenvezetőink Pósa Dénes és Homoly Erzsébet, a Rákóczi Szövetség boldogvölgyi helyi vezetői voltak. Nagyon nagy szeretettel és tisztelettel fogadtak bennünket, és kísértek minket az egész nap folyamán. Részletes tájékoztatást adtak a látott természeti értékekről, mindenhol felkészült, lokálpatrióta személyek vártak bennünket, és tájékoztattak az adott hely nevezetességeiről, és több helyen meglepetést is szereztek számunkra. Az idő hiánya miatt a rimaszombati program egy része, a nagytöréki pedig teljes egészében elmaradt.

A rimajánosi templom
Fotó: Bugyi Gábor

Csoportkép Nemesradnóton *Fotó: Bugyi Gábor*

Tompa Mihály mellszobra és síremléke Hanván. Fotó: Bugyi Gábor

Utunk első állomása ***Rimajánosi*** volt. Itt a fiatal Antal Sándor helyi író-újságíró mutatta be a település nevezetességeit, a 12. században épült román stílusú bencés monostor templomot, melyet a 19. század végén Schulek Frigyes és Stornó Ferenc tervei szerint restauráltak. Gyönyörködtünk a templom szépségeiben.

Innen Hanvára mentünk. ***Hanva*** nevét a Hanvay családról kapta, akik egykor itt Árpád-kori nemzetségfők voltak. Hanva község református lelkésze volt 1851 és 1868 között (haláláig) Tompa Mihály. A neves költőt hívták más, gazdagabb gyülekezetbe is, de azzal hárította el, hogy a hanvai lelkész hamvainak Hanván kell nyugodnia.

Emlékét a református templomban is, és a református lelkészlakon is emléktábla őrzi. A hanvaiak már a 16. század közepétől reformátusok, első írásos feljegyzésük 1595-ből származik.

A református templom klasszicista műemlék. Itt részletes tájékoztatást tartott részünkre Nagy Ákos Róbert fiatal lelkész, aki egyébként a magyarországi Ócsáról származik.

A templomkertben nyugszik Tompa Mihály feleségével, Sóldos Emiliával és ötéves kisfiával. A sírkert fölött a költő mellszobra látható.

Gyöngyösi István emléktablója Nagybalogon. Fotó: Bugyi Gábor

A sírnál csoportunk egyik tagja, Hortiné dr. Bathó Edit elszavalt egy Tompa verset, majd Vidovich Lászlóné és Bolla János elhelyezték a kegyelet koszorúját, utána pedig Bolla János elénekelte a *Kossuth Lajos Debrecenből elindult* kezdetű éneket, végezetül pedig a református lelkészlakban megtekintettük a Tompa emlékszobát. Hanvai látogatásunkat a szoborparkban fejeztük be, ahol gyönyörködtünk Igó Aladár helybeli népművész munkáiban. Elbeszélgettünk az idős népművésszel, aki ízes gömöri tájszólással szólt hozzánk. Beszédét rendkívüli élvezettel hallgattuk.

Következett ***Csíz***, a híres fürdőhely. Felmentünk a templomdombra, és fejet hajtottunk Tompa Mihály szobra előtt, majd a fürdőtelep egyik közösségi épületében Tóth Péter polgármester tájékoztatott bennünket a település és a fürdő történetéről, közben vendéglátóink aprósüteménnyel, kávéval és teával vendégeltek meg bennünket. A falu történetét 1245-ig tudják visszavezetni. 1862-ben kútfúrás közben 8 méter mélyen vizet találtak. 1865-ben Than Károly, a híres vegyész vezetésével vegyelemzést végeztek, gyógyító hatásúnak nyilvánították. 1888-ban kezdték meg a gyógyfürdő felépítését. 1934-ben gyermekszanatóriumot létesítettek 3-18 év közötti gyerekek részére. Beňes államelnök egyik gyermekét is itt kezelték. 1988-ban egy fürdőházat építettek.

A Szent László legenda képei a karaszkói templom falán ***Fotó: Bugyi Gábor***

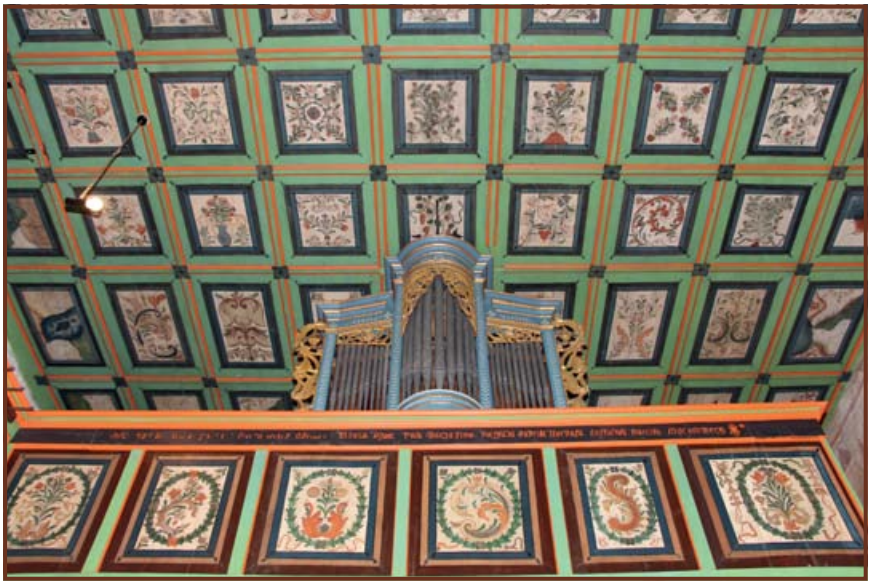

A karaszkói templom festett kazettái ***Fotó: Bugyi Gábor***

A fürdőtelep komplex ellátást biztosít: fürdés, gyógykezelés szálloda, étterem, sportolási lehetőség áll a vendégek részére. A fürdő jódos és brómos gyógyvizei a leghatásosabbak közé tartoznak Európában. Magas vérnyomást, meszesedést, bőr és csont TBC-t, idegbántalmakat és belső elváltozású mirigybetegségeket gyógyítanak. Valamennyien ittunk egy-egy kupicával ebből a vízből.

Nemesradnóton megható volt a helyiek fogadása. Itt született Pósa Lajos (1850–1914), és itt éltek Radnóti Miklós szülei. A két költő szobra egymás mellett található. Itt fogadtak bennünket a helyiek. Egy óvodás kislány gyönyörű palóc tájszólásban elszavalta *Pósa Lajos Aranykapu* c. versét, majd a helyi énekkar következett: Pósa Lajos által írt *Mennyben lakó én Istenem!* című református egyházi éneket adták elő. Megkoszorúztuk Pósa Lajos (Knór Julianna és Vidovich László) és Radnóti Miklós (Egresi András-Besenyi Vendel) szobrát. Végezetül a helybeliek frissen sült kaláccsal kedveskedtek.

Utunk tovább ***Nagybalogra*** vezetett. Pál Dénes, a Balog-völgy tanító bácsija fogadott bennünket Gyöngyösi István emléktáblája előtt, amelyet 2006-ban állítottak a helyi iskola falára. A tanító bácsitól alapos tájékoztatást kaptunk Gyöngyösi Istvánról (1629–1704), a balogi vár kapitányáról, aki költő is volt, és egyben a Széchy család ügyvédje is. A helyiekkel együtt mi is koszorúztunk: Hortiné dr. Bathó Edit és Vargáné Deme Katalin rótták le kegyeletüket az emléktábla előtt.

Karaszkó felé haladva a távolban láttuk a mintegy 200 éves parkban álló balogi kastélyt. A hatalmas barokk épület 1720-ból származik, a Kohary-Koburg uradalom egyik központja volt, jelenleg szociális otthon. Ebből a családból származott Koburg-Koháry Ferdinánd, aki 1886-87-ben Jászberényben a jásztelki úton lévő laktanyában szolgált mint huszár főhadnagy, akit 1887-ben Bulgária fejedelmévé választottak, és később Bulgária cárja lett.

Karaszkón páratlan élményben volt részünk, ahol egy 13. századi kora gótikus gyönyörű templomot láthattunk, értékes berendezéssel és kazettás menyezettel. A falakon 14. századbeli festmények láthatók, melyek a Szent László legendát ábrázolják. A templom jelenleg evangélikus templomként funkcionál. Erődtemplom, fallal van körülvéve, a templomtesttől külön álló haranglábbal, mely 1657-ből származik.

Tovább menve Rimaszombat felé, útközben ***Magin Hradon*** egy vendégfogadónál rövid pihenőre megálltunk. Vendéglátóink egy pohár üdítővel és tejfeles, juhtúrós galuskával vendégeltek meg bennünket. *(folytatás a 24. oldalon)*

A csoport tagjai Csízen ***Fotó: Bugyi Gábor***

(folytatás a 23. oldalról)

A buszra való felszálláskor újabb meglepetés várt bennünket, egyik utastársunk Vargáné Deme Katalin lekváros piskóta süteménnyel kínált meg minket. Ezt elfogyasztva igyekeznünk kellett Rimaszombatra, hogy 17.30-ra a város főterére érjünk.

Rimaszombaton a Tompa Mihály téren megkoszorúztuk Petőfi Sándor szobrát (Hortiné dr. Bathó Edit és Knór Julianna), majd részt vettünk a Szlovákiai Tompa Mihály Országos Vers- és Prózamondó Verseny megnyitó ünnepségén. Az ünnepség befejezése koszorúzással ért véget Tompa Mihály szobránál. A különböző szlovákiai szervek mellett mi, jászberényiek is elhelyeztük a megemlékezés koszorúját. (Bolla János és Besenyi Vendel)

Elkövetkezett a búcsúzás pillanata. Megköszöntük vendéglátóinknak a szervező munkát, az egész napos velünk való törődést, vendéglátásunkat, kedvességüket, figyelmességüket és igaz magyarságukat.

2015 szeptemberében a jászberényi KÉSZ fennállásának 15. évfordulóját ünnepli. Erre az ünnepségre meghívtuk vendéglátó rimaszombati barátainkat. Jó lenne, ha ez a kapcsolat igazi baráti kapcsolattá válna a palóc és a jász népcsoport között.

Besenyi Vendel helytörténeti kutató

MESÉLŐ FÖLDRAJZI NEVEK
Selyem Ila kútgüdre

A földrajzi nevek sokfélék lehetnek. Más terjedelmű Európa, Magyarország, Jászjákóhalma, Varjas. Hoppá, Varjas! Gyakorlatilag a határ harmadrésze, ahol hajdan *„temérdek varnyú tenyészett”*. De a Varjasnak is vannak részei: Virágos, Nadaras, Szöghatár. Vannak tanyák: Szúnyog Csődör tanyája, Dani Fütykös tanyája. A makróból a mikro felé haladva vannak tanyarészek: pl. a Selyem Ila kútgüdre.

Amikor Kolumbusz felfedezte Amerikát, akkor egy hatalmas addig ismeretlen kontinens került elő. Ismeretlen volt nekünk, de azoknak nem, akik rajta éltek. A Varjas sem volt ismeretlen azoknak, akik ott éltek – mégsem lehet a kettőt egy mércével mérni. És a Selyem Ila kútgüdre? Lehet, hogy rajtam kívül már senkinek nem mond semmit ez a név?

No, akkor teszek róla, hogy ne legyen az enyészet áldozata, mert nekem ez a földrajzi név legalább annyit mond, mint Kittenberger Kálmánnak a Ngorongoro kráter.

Hajdan Selyem Ila elhatározta, hogy tanyát épít a falutól messze távol lévő földjén. A tanyaépítés pedig úgy ment, hogy először kutat ástak, hiszen nekik is inni kellett, meg az állatoknak is. El is készült a kút, meg az istálló is, de a tanya többi részéből nem lett semmi. Teltek múltak az évtizedek, aztán megismétlődött minden visszafelé. Elbontották az istállót, aztán betömték a kutat. A kút helyén maradt egy egy méter mély mélyedés, melyet az ökör vontatta eke kikerült, s néhány ákáckafa nőtt a gödör körül.

Egy kis oázis volt a barázdabillegetők, meg az ilyen én féle kis parázsnabillegetők számára. Merthogy ott volt a tanyánktól néhány tíz méterre, s vonzott a titokzatos kis liget. Nem volt még akkor számítógép, de még tévé sem szerencsére, olvasni meg még nem tudtam, s momentán a gőgicsélést kiegészítő tevékenységhez itt igen jó volt a terep. Akkor is, amikor anyámék bementek Apátira a piacra, és nagyanyámra már csak annyi hárult az aznapi kenyérsütésből, hogy a megfelelő időben kiszedje a kemencéből.

Nekem persze bőven elég volt az a néhány perc, hogy felhúzzam a nyúlcipőt és a frászt hozzam nagyanyámra. Megvolt a friss kenyér, de eltűnt a gyerek. Mikor nagyanyám – alias nyanya – felfedezte, hogy az unoka múlt időben értendő, elsőként lóhalálban a gémeskutat célozta meg, s némi megnyugvást nyújtott számára, hogy onnét semmiféle bugyborékolás nem utalt arra, hogy nem rendelkezem kopoltyúval.

A szomszéd, Szúnyog Csődör – rokon agglegény – éppen kint lófrált a tanyában, nagyanyám azt is elfelejtette, hogy ősidők óta haragban vannak, s átkiáltott: nem látta-e a gyereket. Történt tehát, hogy pillanatnyi fegyverszünetet okoztam, mert a jeles férfiú még a szokásos „Vén Krampusz” megszólítást is elhagyva tájékoztatta a kedves szomszédot távozásom irányáról.

Nagyanyámnak aztán már könnyű dolga volt, mert abban az irányban más objektum nem volt, amit annyi idő alatt elérhettem volna, így diadalittasan csapott le rám, aki békésen játszottam a számomra oly fontosságú helyszínen.

Azóta aztán megjártam Európa sok táját a Lappföldtől Angliáig, de az első önálló expedíciós utamat azóta sem felejtettem el. Arról meg gondoskodtam, hogy nagyanyám is megjegyezte élete végéig.

Tízéves koromban jött a téeszesítés, megszűnt a Selyem Ila kútgüdre is. A mélyen szántó ekéknek az már csak annyi volt, mint egy kis horpadás a nagy magyar alföldön.

Durbints sógor

Átadásra került a Zsidei Barnabás Méhészeti díj

A Zsidei Barnabás Méhészeti díjat három intézmény, illetve szervezet hozta létre 2015-ben: a Szatmári László Méhész Egyesület (Molnár György elnök), a Jász Múzeum (Hortiné dr. Bathó Edit igazgató) és Jászdózsa Község Önkormányzata (dr. Szerencsés István polgármester). Azzal a szándékkal alapították, hogy emléket állítsanak a húsz éve elhunyt, Jászdózsán született, és a jászsági származására mindig büszke méhészeti szakírónak, tanítónak, Zsidei Barnabásnak.

Európa-szerte ismert szakember volt. Tudományos és kutatómunkáját jellemzi, hogy haláláig több mint 1900 cikke és több könyve jelent meg itthon és külföldön. Gyakorlatiasság, nagy szaktudás és pedagógiai érzék jellemzi műveit. Emberi melegség és a szülőföldjéhez való ragaszkodó szeretete árad írásaiból. Szakmai eredményei mögött számos kísérlet, több évtizedes megfigyelések álltak. Tervezett, rendszerezett, értékelt a gyakorló méhészek véleményének figyelembevételével.

Szakirodalmi tevékenysége mellett 1992-ig mintegy 170 ezer méhanyát nevelt telepén, amely az ország legnagyobb méhanyanevelő bázisa volt évtizedeken át.

Zsidei Barnabás több külföldi egyetemet megjárt, neves intézményekben tartott előadásokat világnyelveken. Hazai és külföldi előadásainak száma meghaladta a 350-et.

Számos szaklapban írta a méhészeti rovatot. Tagja volt a Nemzetközi Újságíró Szövetségnek, a Magyar Újságírók Közösségének, továbbá a Tudományos Újságírók Kamarájának. Minisztériumi szaktanácsadó, tudományos tanácsos volt. Szíve szerint azonban megmaradt dósai jásznak, egyszerű embernek.

A *Zsidei Barnabás Méhészeti díj* egy bronz plakett, amely Máté György jászberényi szobrászművész alkotása. A jövőben minden évben a jászberényi mézvásáron kerül átadásra egy olyan személy részére, aki a magyar méhészet különböző területén kiemelkedő szakmai tevékenységet végez.

A díjat augusztus 1-jén a XXVIII. Nemzetközi Mézvásáron, Jászberényben elsőként dr. Ludányi István vehette át az alapítóktól és dr. Zsidei Barnabás özvegyétől.

Dr. Ludányi István, dr. Szerencsés István, Hortiné dr. Bathó Edit, dr. Zsidei Barnabásné, Molnár György ***Fotó: Bugyi Gábor***

DR. LUDÁNYI ISTVÁN ZSIDEI BARNABÁS MÉHÉSZETI DÍJAT KAPOTT

Dr. Ludányi István 1963. július 13-án született Jászapátiban. Általános iskolai- és gimnazista tanulmányait ugyanitt végezte. Gödöllőn, az Agrártudományi Egyetemen az állattenyésztés szakon 1983-ban, másodéves korában kezdte el tanulni a méhészetet. Ettől kezdve az élete a méhészet körül forog. 1984-ben elvégezte a Zalaapáti Méhésziskolát, 1987-ben méhészeti témájú diplomamunkával lett okleveles agrármérnök.

Az egyetem befejezése után az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet Méhészeti Osztályán dolgozott. 1991-től a Méhészújság főszerkesztő helyettese, majd 1992-től 1994-ig főállásban a főszerkesztője.

1994-től 1999-ig a Méhészet szaklap felelős szerkesztője. A Szent István Egyetemen méhészeti témájú tudományos doktori értekezését elsőként védhette meg sikeresen 2000-ben.

1998-tól a Gödöllői Méhészközpont Oktató és Kutató Kft. ügyvezető igazgatójaként saját jogon szervez méhészeti szakképzős, méhegészségügyi felelős tanfolyamokat, 2000-tól beindítják a méhész mesterképzést. Ezek mellett történt a diplomamunkások, tudományos diákkörösök, doktoranduszok felkészítése.

2013 év decemberétől Országos Magyar Méhészeti Egyesület szaklapjának, a Méhészújságnak főszerkesztője. A Magyar Biológiai Társaság Állattani Szakosztályának a tagja.

Felvételt nyert a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Szaktanácsadói Névjegyzékébe. Méhészeti oktatási szakértő.

Három könyv társszerzője, hét méhészeti jegyzet és kiadvány társírója és szerkesztője, oktató filmjeinek száma jelenleg három.

Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium megbízásából elsőként fejleszthetett átfogó méhészeti internetes tartalmat. *„A mezőgazdasági termelés gyakorlatának alapismeretei”* egyetemi tankönyv társszerzőjeként 2007-ben kiadói nívódíjat kapott.

Húsz évvel ezelőtt fiatalon, rövid idő alatt nagyon sok új technikai és technológiai újítását publikált. Ennek figyelembevételével alakította át az eszközöket és a technológiát. 300-as méhállománnyal intenzív vándorméhészkedést folytatott.

A munkahelyi elfoglaltsága mellett jelenleg 150 családos méhészetet üzemeltet. Családi méhészetük 2010-től bemutató méhészet, amelyet évente több száz hazai és külföldi szakember látogat.

A szülőföldjéhez a Jászsághoz most is erősen kötődik. Vándorméhészetével szívesen jön haza a családi földekre.

SZAKMAI FÓRUM A JÁSZ VISELETRŐL ÉS HÍMZÉSRŐL

Jászberény Város Önkormányzata az *„Örökség – érték – identitás – helyi értéktár létrehozása Jászberény városában”* című Hung-2014/2660 azonosító számú nyertes pályázata részeként, 2015. június 5-én a Jásztánc Alapítvány rendezésében szakmai fórumot szervezett a Jász Múzeumban. A fórum felkért előadói a *Helyi érték, helyi termék* szempontjából vizsgálták és mutatták be a Jászság népművészeti örökségének két kiemelkedő elemét, a viseletet és a hímzést.

Hortiné dr. Bathó Edit néprajzkutató előadásában a jász viselet és hímzés jelenkori alkalmazásáról, használatáról szólt, bemutatva a jó példákat és buktatókat egyaránt. *Tajti Erzsébet* viseletkészítő a jászsági népművészeti örökség gazdasági hasznosulását mutatta be vállalkozói szemszögből.

Rendhagyó előadásának beszélgető partnerei azok a helyi vállalkozók voltak, akik évek óta partnerek a jász viselet és hímzés jelenkori továbbélésének megvalósításában.

Lantos Lajosné méteráru és *Puskásné Nagy Éva* rövidáru kereskedők a megfelelő alapanyagok és a díszítő matériák beszerzésével támogatják a nemes ügyet, míg *Fábián Rigó Attila* ajándéktárgy kereskedő a jász hímzés motívumainak különböző használati tárgyakon való esztétikus megjelenésének nagy pártfogója.

Major Blanka és *Molnár Mária* fiatal tervezők a jászsági szűcsminták átdolgozásának lehetőségeiről és megoldásairól mondták el saját tapasztalataikat.

A fórum előadásainak sorát *Beszprémy Katalin*, a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhelyének vezetője zárta, aki a helyi hagyományok, értékek átadásának módjairól beszélt, országos jó példaként említve hozzá a barkó hagyományok ápolását.

A fórumot gazdagította a Jász Múzeumban rendezett látványos kamarakiállítás, amely szép példáit mutatta a jászok jelenkori gazdag népművészeti örökségének.

Iris

Tajti Erzsébet, Gál Dobos Bea, Hortiné dr. Bathó Edit ***Fotó: Bugyi Gábor***

Beszprémy Katalin ***Fotó: Bugyi Gábor***

Tajti Erzsébet, Nagyné Puskás Éva, Fábián Rigó Attila és Lantos Lajosné ***Fotó: Bugyi Gábor***

Major Blanka az általa tervezett ruhával *Fotó: Bugyi Gábor*

Molnár Mária az általa tervezett ruhával *Fotó: Bugyi Gábor*

Jász hímzés a mai ruhákon *Fotó: Bugyi Gábor*

Emlékeink sublótjából

BÚZA ÉS A KENYÉR

Gyerekkoromban, a padlást lesöprő Rákosi világban nagy becse volt a búzának és a kenyérnek. Sok helyen sírtak este a gyerekek, adjanak papát. A papa aludni ment. Mikor nálunk is lesöpörték, én is sírtam. Szomszédok eldugott kenyérrel, ismerősök eldugott liszttel segítettek. A következő évben boros hordókba rakták a búzát. Úgy ásták el széna és szalmakazal alá. A kenyeret nem volt szabad megalázni, ha elejtettük meg kellett csókolni. Mintha az Isten ellen vétettünk volna. A maradék zsíros kenyeret sem volt szabad eldobni, hanem a kutyának, vagy a malacoknak kellett adni. Akkor volt baj, ha a kutya lenyalta a zsírt, a kenyér meg ottmaradt. Nagyapám így szólt: Add a kenyeret a malacoknak, mert meleg van a cséplőgépnél. Horthy idejében is etető volt a cséplőgépnél szegény öreg. Apám meg zsákos. Így volt a cséplőgépnél a rendfokozat: gépész úr, etető. Az etető rakta bele a szétvágott kévét a dobba. Szakszerűen kellett etetni a cséplőgépet. A cséplőgép szétválasztotta a búzát, a szalmát, a pelyvát és a töreket. A gép tetején a dob felett dolgozott az etetős. Mellette a kévevágó, aki szétvágta a kaszából készített késsel az összekötött kévét, és az etető kezébe adta. Utána a kévehányók kihányták a kazalból a kévébe kötött búzát. Volt olyan hely ahol a kévét csomónak hívták a szalmatúrók. Amikor kiköpte a gép a szalmát, akkor a szalmahányók arrébb tolták, és kis kazlakba rakták. A zsákos rakta fel az üres zsákot, amibe a gép engedte a búzát. Ha tele lett, megcserélte üresre, bekötötte, megmérte és félretette. A törekes lányok hordták el a pelyvát a gép alól. Édes nagyapám etetős volt. A mostoha szalmatúró. Apám zsákos. Én vittem az ebédet nekik. Szegény öregek izzadtak voltak, porosak, piszkosak, de hozzám nagyon kedvesek. Nagyanyám azt mondta, hogy a búzán a Krisztus képe van, a rozson pedig Szűz Máriáé. A zabon és az árpán egyéb szenteké. A téesz-világban húst ettem. A hús elfogyott, a kenyér megmaradt, és az asztalon hagytam. Apám visszahívott és így szólt: Azt a kis darab kenyeret edd csak meg. Majd megetted volna a cselédsorban, meg a fogságban. A gyerekeim nemették meg a kakaós csiga szélét, csak a közepét. Apámnak ez nem tetszett. Egyék meg a szélét is, ne vesszen kárba. Apám mesélte, hogy a lovas tengerész alatt egészen a doni vereségig 10 fillér volt egy kg kenyér. Akkor is, ha térdig érő vízben arattak, és akkor is, ha fürdött az ország a búzában. Kádár alatt 3 Ft 60 fillér volt egy kg. Horthy alatt még nem jutott mindenkinek kenyér. Kádár alatt az utak is tele voltak szórva búzával, az öregasszonyok a libákkal próbálták feletetni. ***Petrányi István***

Zenés időutazás a Bourdon Együttessel

A Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány 2015. augusztus 13-án rendezte meg a Zenés Múzeumi Esték sorozatának legutóbbi hangversenyét Jászberényben, a Jász Múzeum kertjében. A koncerten a budapesti Bourdon Együttes (Németh Anna, Bennő Katalin, Nagy Balázs, Koroknai Szabolcs) lépett fel *„Az ezeréves muzsika”* című műsorával. A hangverseny elején Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatónője köszöntötte a vendégeket. Megemlítette, hogy a Zenés Múzeumi Esték sorozata nagy múltra tekint vissza: az 1980-as évek elején Tóth János múzeumigazgató kezdte el a koncertek szervezését. Azóta minden évben egy nyári estén az ún. régi zenéé a főszerep a múzeumban.

Bourdon Együttes a Jász Múzeum kertjében ***Fotó: Bugyi Gábor***

A műsor folyamán Nagy Balázs zenekarvezető kalauzolta a közönséget a régi zene világában. Sok érdekességet hallhattunk tőle az összeállításokban megszólaló hangszerek (furulya, hegedű, tekerőlant, lant, koboz, dob, regál) történetéről, elterjedéséről, használatáról és játékmódjáról. Bebarangoltuk Európát, így jártunk Németalföldön, francia, német és osztrák földön, de Magyarország zenéje is hangsúlyosan szerepelt a programban.

A műsor gerincét 16–18. századi művek alkották. Legtöbbször tánczene csendült fel, így hallhattunk például salterellókat, mór táncokat, magyar táncokat, hajdú táncokat, oláh táncot. Olyan híres európai és magyar gyűjteményből származott több közismert tánc is, mint Tielman Susato gyűjteménye, a Lőcsei tabulatúrás könyv, a Kájoni kódex. A hangszerek hangja mellett az emberi énekhang is szerepet kapott: jelentőségénél fogva a Carmina buranából egy bűnbánó ének és Balassi Bálint egy verse emelkedett ki ezekből a műsorszámokból. A régi zene világában töltött egy óra gyorsan elrepült. A jó hangulatú hangverseny végén a közönség tapsát a Régi táncdal megismétlésével köszönte meg az együttes, melynek előadásába a közönséget is bevonták a művészek.

Az előadás végén Hortiné dr. Bathó Edit köszönte meg a Bourdon Együttes műsorát. Kifejezte reményét, hogy – táncosokkal kiegészülve – máskor is láthatjuk és hallhatjuk még az együttest a jász fővárosban.

A meleg nyári estén a felcsendülő zeneművek igazi felüdülést jelentettek a lelkes közönség számára. Reméljük, hogy a Jász Múzeum még sokáig folytatja a Zenés Múzeumi Esték sorozatának hagyományát és örvendezteti meg a jászberényi zenebarátokat hasonlóan színvonalas régi zenei hangversenyekkel. A múzeum kertje kulturált környezetével kellemes időben ideális helyszíne az ilyen, a fellépők kisebb létszáma miatt intimebb, bensőségesebb hangulatú koncerteknek. Ezek az események Jászberény zenei életében is különleges színt jelentenek, hiszen régi zenét rendszeresen csak itt, a nyáresti múzeumi rendezvényeken hallhatunk. A Jász Múzeum ezáltal egyfajta kultúrmissziót is teljesít a településen.

Kiss Henriett zenetörténész

Felhívás régi fotók gyűjtésére!

A Jász Múzeum és a Jász Múzeumért Alapítvány 2015 karácsonyára egy képes albumot tervez megjelentetni Jászberény 1850 és 1950 közötti időszakáról. Korabeli fotók alapján szeretnénk bemutatni a város régi arcát, épületeit, utcáit, tereit, lakóinak életét. Az album törzsanyagát elsősorban a Jász Múzeum fotóarchívuma adja, de nagyon szeretnénk, ha a családi fotóalbumok régi felvételei is helyet kaphatnának benne.

Éppen ezért tisztelettel kérjük Jászberény lakóit, hogy akik rendelkeznek ebből az időszakból különböző témájú (elsőáldozás, esküvő, iskola, családi ünnepek, sport, kultúra, régi épületek, üzletek, események, nevezetes személyek stb.) archív fotókkal, hozzák be a Jász Múzeumba. A digitalizálás és adatolás után a képet visszaadjuk a tulajdonosának.

Kérjük, segítsenek nekünk a képes album fotóanyagának minél teljesebb körű összeállításában.

Segítségüket előre is köszönjük!

Hortiné dr. Bathó Edit múzeumigazgató

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2015. október végén jelenik meg.

A kéziratokat és a fotókat elsősorban CD-n és e-mailen legkésőbb 2015. szeptember 31-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

* * *

Lapunk a Nemzeti Kulturális Alap miniszteri kerete, és a Jász Önkormányzatok Szövetsége támogatásával jelenik meg.

Jászsági Önkormányzatok Szövetsége

Nemzeti Kulturális Alap

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta
Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai:
Bugyi Gábor, Farkas Kristóf Vince,
Kókai Magdolna
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor
A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 57/502-610
E-mail: jaszmuzeum@gmail.com
www.jaszmuzeum.hu
ISSN 1218-9553
Nyomdai előkészítés: ARTANDER Kft.
Nyomda: Signal-Print Kft. Jászberény
www.artander.hu – www.nyomdasz.hu